

Høgskulen
på Vestlandet

MASTEROPPGAVE

Nabospråkundervisning i Skandinavia

Teaching neighbouring languages in
Scandinavia

Ingrid Berge Bekken

Masteroppgave i norsk GLU 1-7 (MGBNO550)

Institutt for språk, litteratur, matematikk og tolkning

Fakultetet for lærerutdanning, kultur og idrett

Veileder: Eldar Heide

Innleveringsdato: 16.05.2022

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Forord

Etter et forkortet utvekslingsopphold på Island våren 2020 ble interessen for nordisk kommunikasjon og nabospråk vekket. Jeg vil derfor rette en takk til foreleserne både på Island og i Norge for engasjerende undervisning slik at min interesse for feltet ble forsterket. Jeg vil gjerne takke min veileder, Eldar Heide, for god veiledning, kunnskap og motivasjon. Uten han hadde denne masteroppgaven neppe tatt form. En stor takk går også til mine danske og svenske venner som hjalp meg med å finne materiale. Det må og rettes en takk til skandinaviske forlag og nordiske organisasjoner som hjalp meg med å finne lærebøker fra Sverige og Danmark. Jeg må også gi en stor takk til verdens fineste kollokviegjeng, Amanda, Ane, Erik, Gabriel, Olaf og Silje, for fem fine år. Jeg vil også takke Nikoline for gode diskusjoner hjelp og motivasjon! Til slutt vil jeg takke familie, venner, Thea og Halvor for støtte, motivasjon og kjærlighet i tider der arbeidet støtte på utfordringer.

Ingrid Berge Bekken

13.05.2022

Sammendrag

Formålet med undersøkelsen er å finne ut om man kan sammenligne innhold om nabospråk i læreplaner og lærebøker fra Skandinavia. I begrepet nabospråk legges det her vekt på språkene norsk, svensk og dansk. Undersøkelsen tar for seg læreplaner og lærebøker fra morsmålsfagene i Norge, Sverige og Danmark. Metoden har et kvalitativt utgangspunkt, der innholdsanalyse og dokumentanalyse benyttes for å hente ut relevant informasjon fra læreplanene og lærebøkene, samt for å analysere informasjonen som blir hentet ut. Materialet som ble hentet ut fra læreplanene og lærebøkene knyttes til nabospråkundervisning. Nabospråkundervisning legger vekt på undervisning i skandinaviske språk i skandinaviske skole, eksempelvis svensk og dansk i norsk skole. I analysen av dette materialet fremkommer det både sammenhenger og store sprik mellom læreplaner og lærebøker. I Norge og Sverige så man en sammenheng mellom innholdet i læreplanen og innholdet i lærebøkene. Det mest interessante funnet var spriket mellom danske læreplaner og danske lærebøker. Her var det ikke sammenheng mellom læreplanene og lærebøkene. Læreplanene var godt utfylt om nabospråk, men det var lite å finne om nabospråk i lærebøkene.

Syftet med undersökningen är att ta reda på att jämföra innehållet avseende grannspråk i läroplaner och läroböcker från Skandinavien. Med begreppet grannspråk avses främst språken norska, svenska och danska. Undersökningen omfattar läroplaner och läroböcker beträffande modersmålsämnet i Norge, Sverige och Danmark. Metoden har en kvalitativ utgångspunkt, där innehållsanalys och dokumentanalys användas för att extrahera relevant information ur läroplaner och läroböcker, samt för att analysera informationen som utvinns. Materialet som har inhämtats från läroplaner och läroböcker är kopplat till närliggande språkundervisning. Grannspråksundervisningen lägger stor vikt vid undervisningen av skandinaviska språk i skandinaviska klassrum, till exempel svenska och danska i norska skolor. I analysen av detta material framkommer både samband och stora skillnader mellan läroplanens innehåll och läroböckernas innehåll. I Norge och Sverige sågs ett samband mellan läroplanens innehåll och läroböckernas innehåll. Det mest intressanta fyndet var skillnaden mellan danska läroplaner och danska läroböcker. Här fanns inget samband mellan läroplanerna och läroböckerna. I läroplanerna fanns flertal inslag om grannspråk, men det fanns lite att hitta om grannspråk i läroböckerna.

Formålet med undersøgelsen er at finde ud af, om man kan sammenligne indholdet i nabosprog i læseplaner og læremidler fra de skandinaviske lande. I begrebet nabosprog lægges der her vægt på sprogene norsk, svensk og dansk. Undersøgelsen fokuserer på læseplaner og læremidler fra modersmålsfaget i Norge, Sverige og Danmark. Metoden har et kvalitativt udgangspunkt, hvor indholdsanalyse benyttes for at indsamle relevant information fra læseplanerne og læremidlerne, samt for at analysere den indsamlede information. Materialet som blev indsamlet fra læseplanerne og læremidlerne knyttes til nabosprogsundervisning. Nabosprogsundervisning lægger vægt på undervisning i skandinaviske sprog i skandinaviske klasselokaler, eksempelvis svensk og dansk i en norsk skole. I analysen af dette materiale fremkommer der både sammenhænge og forskelle mellem læseplaner og læremidler. I Norge og Sverige så man en sammenhæng mellem indholdet i læseplanen og indholdet i læremidlet.

Den mest interessante opdagelse var afstanden mellem de danske læseplaner og danske læremidler. Her var der ingen sammenhæng mellem læseplaner og læremidler. Læseplanerne omfattede undervisning i nabosprog, men det var for lidt materiale om nabosprog i læremidlerne.

Abstract

The purpose of this examination is to find out if one can compare content about neighbouring languages in curricula and textbooks from Scandinavia. The term neighbouring languages emphasize the languages Norwegian, Swedish and Danish. The examination covers curricula and textbooks from the mother tongue subject in Norway, Sweden and Denmark. The method has a qualitative starting point, where content analysis and document analysis are used to extract relevant information from the curricula and textbooks, as well as to analyse the information that is extracted. The material extracted from the curricula and textbooks is linked to neighbouring language teaching. Teaching neighbouring language emphasizes teaching in Scandinavian languages in Scandinavian classrooms, for example Swedish and Danish in Norwegian schools. In the analysis of this material, both connections and large gaps between curricula and textbooks emerge. In Norway and Sweden, a connection was seen between the content of the curriculum and the content of the textbooks. The most interesting finding was the gap between Danish curricula and Danish textbooks, in which there was no connection between the curricula and the textbooks. The curricula were thoroughly filled out about neighboring languages, but there was little to be found about neighboring languages in the textbooks.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
Abstract	5
1. Innledning	8
1.1 <i>Formål med oppgaven og problemstilling</i>	8
1.2 <i>Begrepsavklaring og avgrensing</i>	8
1.2.1 Nabospråk.....	9
1.2.2 Skandinavia kontra Norden	9
1.2.3 Forkortelser for læreplanene.....	9
1.3 <i>Presentasjon av materiale jeg skal bruke</i>	10
1.4 <i>Oppgavens videre oppbygging</i>	11
2 Teoretisk grunnlag	12
2.1 <i>Språk i Norden</i>	12
2.1.1 Språkhistorie	12
2.2 <i>Språksituasjonen i dag</i>	14
2.3 <i>Språkfelleskap</i>	17
2.3.1 Nordisk språkdeklarasjon	18
2.4 <i>Tidligere forskning</i>	19
2.5 <i>Det felles europeiske rammeverket for språk</i>	22
2.6 <i>Læreplanteori</i>	22
2.7 <i>Læreplanhistorie</i>	24
2.7.1 Norske læreplaner gjennom tidene.....	24
2.7.2 Svenske læreplaner gjennom tidene	25
2.7.3 Danske læreplaner gjennom tidene	25
2.8 <i>Lærebokteori</i>	26
3 Metode	27
3.1 <i>Hermeneutikk</i>	27
3.2 <i>Validitet og reliabilitet</i>	28
3.2.1 Validitet	28
3.2.2 Reliabilitet.....	29
3.3 <i>Innhenting av materiale</i>	29
3.4 <i>Dokumentanalyse</i>	30
3.5 <i>Kvalitativ innholdsanalyse</i>	33
4 Materiale	35
4.1 <i>Læreplaner</i>	36
4.1.1 Norske læreplaner	36
4.1.2 Svenske læreplaner.....	38
4.1.3 Danske læreplaner.....	39
4.2 <i>Lærebøker</i>	45

4.2.1	Norske lærebøker	45
4.2.2	Svenske lærebøker.....	48
4.2.3	Danske lærebøker.....	51
5	Analyse.....	53
5.1	<i>Læreplaner.....</i>	53
5.1.1	Norske læreplaner	53
5.1.2	Svenske læreplaner.....	55
5.1.3	Danske læreplaner.....	56
5.2	<i>Lærebøker.....</i>	57
5.2.1	Norske lærebøker	57
5.2.2	Svenske lærebøker.....	59
5.2.3	Danske lærebøker.....	59
5.3	<i>Sammenligning av læreplaner og lærebøker.....</i>	60
5.3.1	Norske læreplaner og lærebøker	61
5.3.2	Svenske læreplaner og lærebøker	62
5.3.3	Danske læreplaner og lærebøker	63
5.4	<i>Norske versus Svenske versus Danske læreplaner og lærebøker.....</i>	64
6	Avslutning.....	67
6.1	<i>Videre refleksjoner.....</i>	68
	Litteraturliste.....	70

1. Innledning

1.1 Formål med oppgaven og problemstilling

- Nabospråkundervisning i Skandinavia: Er det samsvar mellom læreplaner og lærebøker?

I denne masteroppgaven skal jeg undersøke nabospråkundervisning i Skandinavia. Med dette legges det vekt på undersøkelser av læreplaner og lærebøker i grunnskolen. I tillegg vil det være aktuelt å se om innholdet fra læreplaner og lærebøker kan sees i sammenheng med tidligere forskning.

Hårstad (2021) definerer nabospråk som språk man kan kommunisere på uten opplæring i det. Nabospråk er språk med mange likhetspunkter, men regnes som forskjellige språk grunnet politiske og sosiohistoriske årsaker (Hårstad, 2021, s. 18). Det vil si at nabospråkene i utgangspunktet er språk vi kan kommunisere på med morsmålet vårt, men som er ulike språk grunnet årsaker knyttet til politikk og historie.

I 2021 kom Nordisk ministerråd ut med rapporten *Har Norden et språkfelleskap?* Her viser de til at forståelsen har blitt dårligere og refererer til undersøkelsen til Delsing og Åkesson fra 2005, *Håller språket ihop Norden?*, hvor de konkluderte med at forståelsen mellom norsk, svensk og dansk hadde gått ned de siste 30 årene (Nordisk ministerråd, 2021, s. 8). Basert på dette ble jeg nysgjerrig på om denne nedgangen i forståelsen kan sees i sammenheng med undervisning i nabospråk. Videre ble jeg nysgjerrig på i hvilken grad det legges vekt på nabospråk både i læreplaner og lærebøker fra Skandinavia.

1.2 Begrepsavklaring og avgrensing

I denne masteroppgaven vil det være flere begreper som har kan tolkes på ulike måter. På bakgrunn av dette finner jeg det relevant å avgrense begrepene slik at betydningen blir tydelig. Begrepene er *nabospråk* og *Skandinavia kontra Norden*. I tillegg vil det være relevant å presentere forkortelser som brukes i forbindelse med læreplanene og hva disse forkortelsene står for.

1.2.1 Nabospråk

Nabospråk, som nevnt i kapittel 1.1, er definert som språk man bruker for å kommunisere uten å ha opplæring i det. Til tross for at man kan forstå hverandre, blir språkene regnet som forskjellige språk grunnet sosialhistoriske og politiske årsaker (Hårstad, 2021, s. 18). Vi kan tolke det dit at *nabospråk* er språk som har språklige fellestrekk, men regnes som forskjellige språk. *Grannspråk* er det svenske ordet for 'nabospråk' på svensk. Grannspråk, eller grannespråk, kan også brukes på norsk. Jeg har valgt å bruke begrepet nabospråk da denne termen er klart vanligst i Norge. I denne oppgaven ser vi på norsk, svensk og dansk som nabospråk da vi til en viss grad kan kommunisere på morsmål på tvers av landegrensene. Termen nabospråk vil i denne oppgaven dermed omhandle språkene norsk, svensk og dansk.

1.2.2 Skandinavia kontra Norden

Norden består av landene Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island samt Færøyene, Grønland og Åland. Her snakkes det språk som norsk, svensk, dansk, finsk, islandsk, færøysk, grønlandsk og samisk. Innenfor Norden finner vi Skandinavia. Her ligger landene Norge, Sverige og Danmark hvor språkene er norsk, svensk dansk samt samisk. I Skandinavia er det norsk, svensk og dansk språk som i denne sammenheng er de nabospråkene som blir relevante å se nærmere på. I tillegg er det læreplaner og lærebøker fra Norge, Sverige og Danmark som skal undersøkes. Derfor vil det være aktuelt å se på Skandinavia fremfor Norden.

1.2.3 Forkortelser for læreplanene

I arbeid med læreplaner fra Norge, Sverige og Danmark vil jeg bruke forkortelser for hver enkelt læreplan fra Norge og Sverige. Det blir brukt forkortelser da læreplanene har fungerende forkortelser som er i bruk og som stadfester hvilken læreplan som omtales. Forkortelsene som tas i bruk for de norske læreplanene som undersøkes er *L97*, forkortelse for *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*, *LK06* for *Kunnskapsløftet 2006* og *LK20* for *Kunnskapsløftet 2020*. Videre vil det og presenteres noen forkortelser for tidligere læreplaner i Norge i et historisk perspektiv. Læreplanene er *N39*, forkortelse for *Normalplanen for byfolkeskolen*, *M74*, forkortelse for *Mønsterplan for grunnskolen* og *M84* som er forkortelse for *Mønsterplan for grunnskolen: M87*. I Sverige er forkortelsene for læreplanene som undersøkes *Lpo 94*, forkortelse for *Läroplan för den obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* og *Lgr11*, forkortelse for *Läroplan för grundskolan samt för*

förskoleklassen och fritidshemmet. Her vil det og presenteres forkortelser for tidligere læreplaner i et historisk perspektiv. De tidligere læreplanene er *Lgr 62 for Läroplan för grundskolan 1962*, *Lgr 69 for Läroplan för grundskolan 1969*, *Lgy 70 for Läroplan för gymnasieskolan*, *Lgr 80 for Läroplan för grundskolan 1980*, *Lpfö 98 for Läroplan för förskolan 98* og *Gy 11 for Läroplan för gymnasieskolan*. De danske læreplanene benytter ikke forkortelser og vil dermed omtales som *Klare mål 2001*, *Faghæfte 2009*, *Faghæfte 2014* og *Faghæfte 2019*. Videre i oppgaven vil forkortelsene for de norske og svenske læreplanene benyttes.

1.3 Presentasjon av materiale jeg skal bruke

For å kunne svare på problemstillingen består materialet av et utvalg norske, svenske og danske læreplaner og lærebøker. I tillegg har jeg valgt ut undersøkelser som omhandler nabospråkforståelse og tidligere forskning på undervisning i Skandinavia. Undersøkelsene er valgt for å se på utviklingen i nabospråkforståelse og for å se om det kan ha sammenheng med min undersøkelse. Kriteriet for utvalget av lærebøker er at de skal være i bruk i skolen i dag og at de skal ha innhold som kan knyttes til nabospråk. At de brukes i skolen i dag bekreftes gjennom store forlag i Skandinavia. I gjennomgang av lærebøker var det lærebøker på 4. – 6. trinn som hadde relevant innhold knyttet til nabospråk både i Norge og i Sverige. I Danmark var det utfordrende å finne lærebøker som hadde innhold som kunne knyttes til nabospråk. Etter å ha undersøkt lærebøker fra Danmark valgte jeg ut to lærebøker, en lærebok for 6. trinn og en lærerveiledning som kan brukes generelt fra 3. – 6. trinn.

Materialet som skal undersøkes er lærebøkene *Agora språkbok 6*, *Safari lesebok 7b*, *Ordriket 4a elevbok*, *Nye Zeppelin 4* og *Salto elevbok 6a* fra Norge. I Sverige valgte jeg *Simsalabim grundbok 6*, *Svenskan 6*, *Säkra språket 6*, *Prima svenska 6* og *Klara Svenskan Språklära årskurs 5*. I Danmark har jeg valgt ut *Tid til norsk og svensk, lærerveiledning*. og *Fandango 6*. Til tross for at *Fandango 6* er en ren lesebok er den tatt med her da den kan ha aspekter som kan knyttes til nabospråk og den gir et bilde på hvordan mange av de danske lærebøkene er utformet. Lærebøkene er gitt ut fra år 2004 – 2021. Basert på lærebøkernes utgivelsesår har jeg valgt læreplaner som var i bruk i tidsrommet 2004 – 2021 i alle de skandinaviske landene. Jeg har valgt ut *LK06* og *LK20* fra de norske læreplanene og skal i disse legge vekt på læreplanene i norsk. I Sverige har jeg valgt *Lpo 94* og *Lgr11* i faget svensk. I Danmark har jeg

valgt *Klare mål 2001* og *Faghæfte 2009, Faghæfte 2014* og *Faghæft 2019* for faget dansk. Fagheftene inneholder *fælles mål, læseplan* og *undervisningsvejledning*.

1.4 Oppgavens videre oppbygging

Videre i kapittel 2 skal jeg gjøre rede for teori. Teorien innebærer tidligere forskning, nordisk språkhistorie, språksituasjonen i dag, språkfelleskap, den nordiske språkdeklarasjonen i tillegg til læreplan- og lærebokteori. Kapittel 3 går inn på metode hvor jeg tar for meg reliabilitet, validitet og innhenting av materialet. Videre presenterer jeg hvordan jeg skal ta i bruk dokumentanalyse og kvalitativ innholdsanalyse som metode for analyse av læreplaner og lærebøker. I kapittel 4 skal jeg legge fram materiale jeg har hentet ut fra læreplanene og lærebøkene, før jeg skal ta for meg analyse og sammenligning av læreplaner og lærebøker i kapittel 5. Til slutt i kapittel 6 skal jeg ta for meg en avslutning og noen videre refleksjoner rundt tema.

2 Teoretisk grunnlag

I denne delen skal jeg legge fram det teoretiske grunnlaget for oppgaven. Her vektlegges historien om de skandinaviske språkene. Videre belyses språksituasjonen i dag og språkfelleskap da det er sentralt for oppgaven å se på språksituasjonen i Skandinavia og hvorfor språkfelleskap vektlegges i Norden og Skandinavia. Videre presenteres tidligere forskning. Forskingen presenteres for å få et innblikk av hva som er blitt forsket på tidligere og hvordan forståelsen i nabospråk er i de skandinaviske landene. Til slutt i denne delen vil læreplanteori, læreplanhistorie og lærebokteori belyses da dette er sentralt for videre arbeid med læreplaner og lærebøker.

2.1 Språk i Norden

I Skandinavia er det tre dominerende språk, norsk, svensk og dansk. Språkene er språkvitenskapen nordiske språk som hører inn under den germanske språkfamilien (Karker, 1997, s. 14). Norge, Sverige og Danmark ligger i midten i det geografiske område vi kaller Norden. Norden består av landene Norge, Sverige, Danmark, Island, Finland, Færøyene og Grønland. I tillegg til norsk, svensk og dansk, er også islandsk og færøysk nordiske språk og en del av den germanske språkfamilien. Dette vil i midlertid ikke si at alle språk fra Norden er nordiske språk. I Norden har vi og språkene grønlandsk, finsk og samisk. Disse språkene tilhører andre språkgrupper. Samisk og finsk er fra den uraliske språkfamilien og grønlandsk fra den eskimoisk-aleutiske familien (Torp, 2004, s. 24). I denne oppgaven vil det derfor i arbeid med språk i Skandinavia være aktuelt å skille mellom nordiske språk som er norsk, svensk, dansk, islandsk og færøysk, og språk i Norden som også inkluderer samisk, finsk og grønlandsk.

2.1.1 Språkhistorie

For å vise av hvorfor nordmenn forstår svensk og dansk bedre enn islandsk og færøysk, som også er nordiske språk, vil jeg se nærmere på historien til de skandinaviske språkene og hvordan disse har utviklet seg til de språkene de er i dag. I arbeid med språkhistorien skal jeg se på den ytre språkhistorien i grove trekk, det vil si at det legges vekt på hvordan språksamfunnet har utviklet seg og hvordan ulike dialekter har fortrent eller konkurrert med hverandre (Torp & Vikør, 2016, s. 17). I den ytre språkhistorien legger Torp & Vikør (2016) vekt

på endringene i skriftspråket og presiserer at talemål ikke vil få en like stor plass i den ytre språkhistorien, men vil omtales da skriftspråk bygger på talemål.

Skriftspråk- og talemålsutviklingen kan deles inn forskjellige perioder. Den første perioden regnes fra år 200 – 700 og kalles for eldre runetid. Fra år 700 – 1050 kommer yngre runetid, så kommer klassisk norrøn tid fra 1050 – 1350. Fra 1350 – 1536 er det mellomnorsk tid etterfulgt av dansketid fra 1536 – 1814. Etter dette kom nasjonal renessanse fra 1814 – 1907 etterfulgt av moderne tid fra 1907 – (Torp & Vikør, 2016, s. 127). I eldre og yngre runetid var det runealfabetet som ble benyttet. Runealfabetet var felles for hele Norden. Rundt år 1050 ble det latinske alfabetet dominerende. Torp og Vikør (2016) omtaler denne tiden som en litterær storhetstid, også kjent som den klassiske norrøne tiden. Den klassiske norrøne tiden var en tid hvor islendingene bemerket seg, blant annet fikk flere norske konger islendingene til å skrive ned historier om dem (Torp & Vikør, 2016, s. 130). På midten av 1300-tallet skrev de skriftkyndige på tradisjonelt gammelnorsk, noe som kan minne om eldre islandsk språk. Rundt 1400-tallet skjer det en endring. Nå dukker det opp både svenske og danske ordinnslag i det norske skriftspråket. Norge var på slutten på 1300-tallet en del av en større union med Sverige og Danmark. Den nordiske unionen, Kalmarunionen, førte dansk som sitt skriftspråk. Gjennom administrasjonen i Norge tok danskene med seg det danske skriftspråket som gjorde at flere nordmenn benyttet dansk som skriftspråk. Dette var en gradvis utvikling som påvirket språkutviklingen i Norge (Torp & Vikør, 2016, s. 131). I senmiddelalderen kom det og påvirkninger fra nedertysk språk i de skandinaviske språkene fra hanseatene (Torp & Vikør, 2016, s. 104). Denne påvirkningen var relativt lik i hele Skandinavia (Sandøy & Östman, 2004, s. 9).

Dansk som skriftspråk dominerte lenge i Norge. Utover på 1700-tallet ble det vanligere i Norge å snakke et danskprega talemål med norsk uttale. Dett danskprega talemålet gav prestisje, noe som igjen skulle påvirke skriftspråket bokmål (Torp & Vikør, 2016, s. 133). Dansk er det språket som har hatt størst påvirkning på norsk språk. Mye av påvirkningen kan også knyttes til tysk språk gjennom dansk språk (Sandøy & Östman, 2004, s. 9). Utpå 1700-tallet hadde fransk språk påvirkning på Skandinavia. Her var det svensk språk som fikk den største påvirkningen (Sandøy & Östman, 2004, s. 9). Dette kan vise at svensk språk har fått en større språkpåvirkning fra fransk og vil derfor være noe forskjellig fra norsk og dansk språk som har

fått en større påvirkning fra tysk. Språkpåvirkningen kan også forklares gjennom språkrelasjonene Danmark-Norge og Sverige hadde til andre språk. Danmark-Norge og Sverige hadde ulike allianser med andre språksamfunn noe som gjorde at importordene var forskjellige. Forenklet vil det si at Sverige har andre importord enn Danmark-Norge (Hårstad, 2021, s. 44). Etter unionen Norge hadde med Danmark, havnet Norge i union med Sverige i 1814. Det førte til at Norge ville finne et eget skriftspråk. Dette ble en debatt i Norge mellom de som ville ha landsmål og de som ville ha riksmål. Landsmålet var inspirert av de norske dialektene og ledet av Ivar Aasen. Riksmålet på den andre siden tok inspirasjon fra det normerte talemålet i byene og Knud Knudsen ledet an. I nyere tid er landsmål kjent som nynorsk og riksmål kjent som bokmål (Torp & Vikør, 2016, s. 134 – 138). En annen endring i språkutviklingen som hadde konsekvenser for både talemålet og skriftspråket kom på 1700-tallet. Endringen var en standardisering av skriftspråket. Utviklingen gjorde også noe med talemålet til befolkningen, og påvirket både norsk, svensk og dansk talemål (Hårstad, 2021, s. 46).

2.2 Språksituasjonen i dag

Språkutviklingen gjennom historien i Skandinavia har gjort at det er store likheter, men også noen forskjeller mellom norsk, svensk og dansk språk. Forskjellene mellom språkene gjør at det for mange skandinaver er vanskelig å forstå nabospråk. Noen eksempler på slike forskjeller og likheter er målmerkene tjukk l, skarre-r og myke konsonanter (Torp, 2004, s. 49). Dette er målmerker som strekker seg på tvers av landegrensene i Skandinavia. Kommunikasjonen mellom språkene i Skandinavia kan påvirke spredningen av slike målmerker i områder uavhengig av landegrenser (Torp, 2004, s. 51). Tjukk l er en lyd som finnes i Øst-Norge og Nord-Sverige. De som ikke er vokst opp med lyden kan ha vansker med å uttale den. Tjukk l brukes i ord som *dal* og *sol*, men også i for *rd* i ord som *bord* og *jord* (Torp, 2004, s. 49). Målmerket skarre-r er utbredt i Danmark, den sørlige delen av Sverige og strekker seg fra den sørlige delen av Norge og videre opp langs kysten vestover. Målmerket myke konsonanter finnes i Danmark, i den sørlige delen av Sverige og Sørvest-Norge. De myke konsonantene er b, d, g og benyttes i ord der det i store deler av Norge og Sverige benyttes p, t, k. I Danmark har målmerket myke konsonanter utviklet seg slik at mange av konsonantene i forskjellige ord blir så bløte at de forsvinner. Dette er en lydforandring som kan bidra til at dansk er utfordrende

å forstå for nordmenn og svensker da de oppfatter det som sies som utydelig (Torp, 2004, s. 49).

En annen kilde til forståelsesutfordringer mellom språkene er forskjellene i ordforrådene i de ulike språkene. Som nevnt i kapittel 2.1.1 *Språkhistorie* ble Norge, Sverige og Danmark språklig påvirket av nedertysk språk under Hansatiden. Påvirkningen artet seg ulikt i de Skandinaviske landene. Norsk og dansk har i mange tilfeller mer påvirkning fra nedertysk enn det svensk har. Danmark var Skandinavias nærmeste nabo til Hanseatene noe som gjorde at den tyske innflytelsen var sterk. Denne innflytelsen kom også til Norge gjennom skriftspråket, da Norge og Danmark hadde felles skriftspråk over lengre tid (Torp, 2004, s. 67). Forskjellene i ordforrådet kan gjøre at forståelsen mellom språkene kan være utfordrende. I Skandinavia er det nordmenn som finner nabospråkforståelsen minst utfordrende. Torp (2004) legger vekt på at mye av forståelsen kommer av at nordmenn har en uttale som kan minne om svenskenes uttale og et skriftspråk som er likt det danske skriftspråket. Torp og Vikør (2016) poengterer også at nordmenn er vant til mer variasjon i språket grunnet ulike dialekter i Norge. Nordmennenes forståelse for ulike dialekter er noe som kan overføres til forståelsen av svensk og dansk. I Sverige og Danmark er denne dialektvariasjonen i språket på vei ut og det snakkes heller en form for et «standardisert» talemål, også kalt riksspråk (Torp, 2004, s. 40). Dette skiller seg fra Norge og gjør at svensker og dansker ofte hører få utgaver av eget språk, ofte er utgavene av språket riksspråket og i noen tilfeller egen dialekt. Dette gjør at nordmenn i større grad er vant til å høre mange ulike variasjoner av norsk og kan derfor også ha lettere for å forstå svensk og dansk (Torp, 2004, s. 72). I tillegg ser man at mange dansker oppfatter norsk og svensk som like språk og vil finne det utfordrende å høre forskjeller på norsk og svensk. Torp (2004) skriver at mange dansker vil tippe at både nordmenn og svensker snakker svensk og viser til at det er dobbelt så mange svensker som nordmenn, til tross for at de forstår norsk bedre på grunnlag av glosefellesskapet. Svensker og dansker vil derimot ha større utfordringer med å forstå hverandre da det er forskjeller i både uttale og skriftspråk (Torp, 2004, s. 67).

Norsk, svensk og dansk er som vist over språk som kan være gjensidig utfordrende å forstå, til tross for at de var samme språk så seint som i vikingtida. Etter vikingtida skjedde det en utvikling hvor det vokste fram dialektforskjeller i språket. Denne utviklingen mellom språkene skjedde gradvis slik at dialektene i Norden etterhvert ble til egne språk (Hårstad, 2021, s. 38).

Til tross for dette har de skandinaviske språkene fortsatt likheter som gjør at de kan minne om ulike dialekter (Torp, 2004, s. 36). Dialektkontinuum er et fenomen som beskriver de språklige likhetene som gjør at man kan forstå de andre skandinaviske språkene. Torp (2004) beskriver dialektkontinuum som «et geografisk område der talespråket varierer på en slik måte at naboer alltid kan snakke med hverandre ved hjelp av morsmålet, og slik at ingen av partene behøver spesiell trening eller opplæring for å forstå den andre» (Torp, 2004, s. 35). Torp (2004) sin beskrivelse av dialektkontinuum kan brukes til å beskrive forholdene mellom språkene i Skandinavia og kan sammen med språkhistorien forklare hvorfor vi, i noen grad, kan kommunisere på tvers av landegrensene. Hårstad (2021) tar og for seg dialektkontinuum og forklarer det som et belte av ulike dialekter som henger sammen slik at innbyggere i en bygd kan forstå talemålet i nabobygda uten store problemer, selv når bygda ligger på andre siden av landegrensa. Dialektkontinuum er ikke et skandinavisk fenomen, men noe vi kan finne igjen flere steder i verden, blant annet i Finland og Estland. Finsk og estisk hører til den uraliske språkfamilien og estere og finner kan til en viss grad forstå hverandre slik som skandinaver kan. I dette dialektkontinuumet er estere ganske gode til å forstå finner, mens finner har større problemer med å forstå estisk (Lykkegaard, 2016). I tillegg kan vi og finne det langs kysten av Middelhavet, fra Portugal til Italia. Her er talemålet i prinsippet gjensidig forståelig, men det blir vanskelig å forstå dialekter med stor avstand (Hårstad, 2021, s. 19).

I Norden har språket hatt en utvikling fra et felles nordisk språk til ulike selvstendige språk. Denne utviklingen viser hvordan språkene har blitt bygd ut til selvstendige språk i hvert sitt land (Hårstad, 2021, s. 21). Denne utviklingen er også påvirket av en standardisering av de ulike språkene. Standardiseringen av språk er en del av noen prosesser som skaper utbyggingsspråk (Torp, 2004, s. 40). Utbyggingsspråk er språk hvor den språklige avstanden ikke er så stor slik at man kan forstå sammenhengen i kommunikasjon på morsmål (Hårstad, 2021, s. 21). Utbyggingsspråk, som norsk, svensk og dansk, har få strukturelle forskjeller, men er av historiske årsaker blitt bygget ut til å bli tre separate språk. På en annen måte kan man vise det som at språkene på et tidspunkt har hatt samme utgangspunkt, men blitt tre forskjellige språk med mange likheter gjennom historien (Hårstad, 2021, s. 21). Dette kan og være en faktor som spiller inn på at språkene kan forstås på morsmål på tvers av landegrensene. Utbyggingsspråk står i kontrast til avstandsspråk. Avstandsspråk er språk fra forskjellige språkfamilier hvor forskjellene er såpass store at vi ikke kan kommunisere på

morsmålet. Et eksempel på avstandsspråk kan være norsk og finsk (Hårstad, 2020, s. 21). Basert på at norsk, svensk og dansk er en del av et dialektkontinuum og er utbyggingsspråk med store likheter kunne man tenkt seg at nordmenn, svensker og dansker skal kunne kommunisere på eget morsmål og basert på dette kunne bli gjensidig forstått. I virkeligheten er det ikke alltid slik (Løland, 1997, s. 21). Språkfelleskapet vi har i dag blir utfordret av internasjonalisering og flere undersøkelser gjort i Norden viser at forståelsen blir dårligere og at man ser tegn på at man går over til å snakke engelsk isteden for morsmålene på tvers av landegrensene (Meld. St.23 (2007-2008), s. 68).

2.3 Språkfelleskap

I Norden legges det vekt på samarbeid mellom landene, dette innebærer også språksamarbeid i Norden for å styrke språkfelleskapet. Basert på dette vil det være relevant å se videre på samarbeidet mellom de nordiske landene for å forstå hvorfor nabospråkundervisning skal være en del av skolen i Norden og Skandinavia.

En sentral del av det nordiske samarbeidet er språk- og kulturfelleskapet. Samarbeidet legger opp til en felles forståelse av norsk, svensk og dansk for å holde landene i Norden samlet gjennom en politisk satsing på språk (Nordisk ministerråd, 2021, s. 3 – 4). Språkfelleskapet mellom norsk, svensk og dansk påvirkes av språksamarbeidet mellom landene i Norden. I Norge kommer denne satsingen blant annet fram gjennom stortingsmeldinger. I stortingsmelding 23, som omhandler språkstimulering og språkopplæring, blir det i kapittel 6.3 lagt vekt på at det nordiske språkfelleskapet er en viktig forutsetning for samarbeid mellom de nordiske landene, Danmark, Norge, Sverige, Island og Finland (Meld. St.23 (2007-2008), s. 66). Videre sier stortingsmeldingen at de nordiske folkene tradisjonelt har kunnet kommunisere med hverandre på sine morsmål og at denne muligheten kommer av historiske, språklige og kulturelle faktorer (Meld. St.23 (2007-2008), s. 67). Stortingsmelding 35 nevner og språkfelleskap i Norden og legger vekt på språklig samarbeid innad i regionen (Meld. St.35 (2007-2008), s. 240). Her nevnes det ulike virkemidler for det nordiske språksamarbeidet. Et virkemiddel som nevnes er blant annet utdanning og kultur. Støtteprogrammet Nordpluss er en sentral styrke for språk og kultur ved at det skal styrke nabospråkforståelsen gjennom å skape interesse, kunnskap og forståelse for kultur, språk og levevilkår i Norden (Meld. St.35 (2007-2008), s. 240).

I den politiske satsingen i Norden er det Nordisk ministerråd som har ansvaret for språksamarbeidet. For å styrke språksamarbeidet er det utformet fire avtaler for språksamarbeid i Norden (Nordisk ministerråd, u.å.). I 1962 kom avtalen *Helsingforsavtalen* hvor nordiske regjeringer skulle tilrettelegge for at undervisning og utdanning i skolene skulle inneholde undervisning om de andre nordiske språkene, kultur og samfunnsforhold. (Meld. St.23 (2007-2008), s. 67). Kulturavtalen legger og vekt på at undervisning om språk, land og samfunn vil kunne styrke utviklingen av det nordiske kulturfellesskapet (Nordisk ministerråd, u.å.). Temaene som vektlegges i de tidligere avtalene er konkretisert gjennom deklarasjon om nordisk språkpolitikk fra 2006 utarbeidet av Nordisk Ministerråd (Meld. St.23 (2007-2008), s. 67). I tillegg til avtalene finnes det og en språkkonvensjon som henvender seg til regjeringene og sikrer at man som borger i et nordisk land skal kunne kommunisere på sitt eget morsmål i de andre nordiske landene i enkelte sammenhenger. Denne er juridisk bindende (Nordisk ministerråd, u.å.).

2.3.1 Nordisk språkdeklarasjon

I 2006 kom Nordisk ministerråd med *Nordisk språkdeklarasjon*. Språkdeklarasjonen er den nyeste avtalen fra Nordisk ministerråd som skal involvere de nordiske landene. Deklarasjonen omhandler språklige rettigheter for Nordens innbyggere, samt mål den nordiske språkpolitikken burde sikte mot. For å nå disse målene krever det at man arbeider med nordiske språk på fire forskjellige områder. Områdene er språkforståelse og språkkunnskap, parallellspråklighet, flerspråklighet og Norden som språklig foregangsregion (Nordiska ministerrådet, 2006, s. 62). Her kommer Nordisk ministerråd med forslag til hvordan man kan jobbe for å nå målene. Blant annet står det at undervisningen i nabospråk burde styrkes i skolen (Nordiska ministerrådet, 2006, s. 63). Til slutt i deklarasjonen står det at ministerne forplikter seg til å gjennomføre målene som nevnes i denne deklarasjonen (Nordiska ministerrådet, 2006, s. 65). I forbindelse med at Nordisk ministerråd poengterer at nabospråkundervisning skal styrkes i skolen kan vi videre i undersøkelsen se deklarasjonen opp mot kompetansemålene utformet etter 2006 for å se om kompetansemålene er utviklet i tråd med *Nordisk språkdeklarasjon* sitt ønske.

2.4 Tidligere forskning

Nabospråkforståelse er et felt med både ny og gammel forskning. Jeg skal ta utgangspunkt i fem undersøkelser gjort om nabospråk for å få en oversikt over viktig forskning på feltet og for å få et innblikk i hvordan nabospråkforståelsen har utviklet seg i senere tid i Skandinavia. I tillegg skal jeg ta for meg en bacheloroppgave som undersøkte danske læreres intensjoner og faktiske undervisning i nabospråk. Undersøkelsene går helt tilbake til 70-tallet og tar for seg både forståelse, holdninger og undervisning.

Maurud gjennomførte i 1976 en undersøkelse hvor han undersøkte forståelsen av nabospråk i Norge, Sverige og Danmark. Undersøkelsen fikk navnet *Nabospråksforståelse i Skandinavia: en undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige*. I denne undersøkelsen tok Maurud utgangspunkt i forholdet mellom språkene i Skandinavia. Ut fra dette kom han med en rekke hypoteser om hvordan språkforståelsen var i Skandinavia (Maurud, 1976, s. 140). Hypotesene gjaldt hvilke land som hadde best nabospråkforståelse, hvor den ene hypotesen gikk ut på at både svensk og dansk ble best forstått i Norge, noe som viste seg å stemme (Maurud, 1976, s. 140). Maurud fant at nordmennene var best på nabospråkforståelse og at svenskene og danskene var betydelig dårligere. En hypotese som imidlertid ikke stemte var at norsk ble best forstått i Sverige. Her viste undersøkelsen at svensker og dansker ikke hadde noen stor forskjell i hvem som forsto norsk best, men at norsk er det språket som flest i Skandinavia forsto (Maurud, 1976, s. 140).

I 1978 kom Inge Bø med undersøkelsen *Ungdom og naboland: en undersøkelse av skolens og fjernsynets betydning for nabospråkforståelsen*. Dette var en undersøkelse av ungdom og deres forståelse av nabospråk med vekt på skolen og fjernsynet (Bø, 1978, s. 11). Undersøkelsen er gjort blant 9. klassinger i Norge, Sverige og Danmark. Undersøkelsen var en del av et større prosjekt, kalt «Nordisk Språkprosjekt», hvor målet var å undersøke nabospråkundervisning. I Bø sin undersøkelse så man det samme som Maurud (1976) hadde kommet fram til noen år tidligere, nemlig at de norske elevene forsto de andre språkene markant bedre, og at svenske og danske elever forsto språkene i mindre grad (Bø, 1978, s. 98). Det kom også fram at både svenske og danske elever forsto norsk best av sine nabospråk, mens norske elever forsto svensk bedre enn dansk. I undersøkelsen skulle de også rangere hvilke faktorer elevene følte var betydningsfulle for egen språkforståelse. Her så man at skolen

ble rangert som lavest i alle de tre landene. Bø undersøkte og nabospråkundervisning i Norge, Sverige og Danmark. Funnene viste at Sverige var mer opptatt av nabospråkundervisning enn de andre skandinaviske landene. Funnene viste og at elevene mente at undervisningen de hadde fått hadde hatt liten betydning (Bø, 1978, s. 158).

Inger Aas ga i 2000 ut en undersøkelse hvor hun kartla aktuell praksis i nabospråkundervisning i skandinavisk grunnskole. Denne undersøkelsen het *Grannespråksundervisning – har vi det da?* Undersøkelsen besto av spørreundersøkelse blant morsmåslærere i Skandinavia, intervjuer, skolebesøk og analyse av lærebøker og læreplaner. Resultatene viste at nabospråkundervisning skjer gjennomsnittlig én til to ganger i året. Her har Norge størst aktivitet. Aas fant at læreres holdninger til temaet gjenspeiler hvor ofte temaet blir behandlet (Aas, 2000, s. 162). Ut fra undersøkelsen kommer det fram hva lærerne mener kan være problematisk med nabospråkundervisning. I Norge og Sverige pekes det på for lite tid, mens i Danmark pekes det på lite interesse fra elevene. I tillegg er mangel på undervisningsmateriell et problematisk område (Aas, 2000, s. 162).

I 2005 ble det gitt ut en ny undersøkelse hvor nordisk språkråd fikk i oppgave å gjennomføre en språkforståelsesundersøkelse om ungdoms forståelse av norsk, svensk og dansk i Norden (Delsing & Åkesson, 2005, s. 9). Undersøkelsen, *Håller språket ihop Norden?*, har noen av de samme funnene Maurud (1976) kom fram til i sin undersøkelse, nemlig at nordmenn var de som var best på nabospråkforståelse. Et funn som derimot skiller seg fra Maurud sin undersøkelse er at danskene nå var noe bedre enn svenskene i nabospråk (Delsing & Åkesson, 2005, s. 136). Undersøkelsen peker på tre grunner til at nordmennene kom best ut i nabospråkforståelse. Disse går ut på at norsk har likhetstrekk med svensk og dansk, at holdningene og interessen til nabospråkene er bedre i Norge og at nordmenn er i større grad vant til språklig variasjon grunnet de store dialektvariasjonene (Delsing & Åkesson, 2005, s. 137).

I 2019 kom Sørensen og Børjesson ut med bacheloroppgaven *Nabosprogsundervisning – en god intensjon* hvor de undersøker om det er en sammenheng mellom den tiltenkte undervisningen og det som faktisk skjer (Sørensen & Børjesson, 2019, s. 5). Undersøkelsen ble gjort gjennom intervju med 64 lærere i Danmark. Fra undersøkelsen fant de at det var store

forskjeller mellom den tiltenkte og den faktiske undervisningen. Blant annet fant de at én tredjedel av de som ble spurt sier at nabospråkundervisning ikke er viktig og at 40% ikke føler de er kompetente nok til å undervise i nabospråk (Sørensen & Børjesson, 2019, s. 27).

Nordisk ministerråd ga ut en rapport i 2021 om språkkunnskapene i Norden, *Har Norden et språkfelleskap?* Rapporten er en omfattende undersøkelse av ungdoms språkkunnskaper. Undersøkelsen hevder at siden undersøkelsene i 1976 og 2005 har språkforståelsen gått ned (Nordisk ministerråd, 2021, s. 8). Funnene i rapporten sier også at nordmenn er de som forstår nabospråkene best, mens svensker og dansker har funn som peker på at forståelsen av de skandinaviske språkene er utfordrende. I tillegg sier undersøkelsen at de fleste syns engelsk er lett å forstå og foretrekker å kommunisere på engelsk (Nordisk ministerråd, 2021, s. 26). Til tross for dette er det to tredjedeler av de som deltok som mener at det er viktig for det nordiske samarbeidet å forstå de andre skandinaviske språkene (Nordisk ministerråd, 2021, s. 4). Rapporten inneholder også enkelte råd om hva som burde gjøres for å forbedre forståelsen. Nordisk ministerråd skal blant annet legge til rette for «samarbeid mellom lærerutdanninger og universitetenes institusjoner for Nordens språk, innsatser for å styrke lærernes kompetanser og støtte til utvikling av undervisningsmaterialer og andre språkprosjekter» (Nordisk ministerråd, 2021, s. 29).

Forskningen gir i korte trekk et bilde av en utvikling i forståelsen for nabospråk. Tar man for seg Aas (2000) sin undersøkelse om undervisning i nabospråk, ser man at nabospråkundervisningen blir påvirket av lite tid, lite interesse og lite undervisningsmateriell. Den tidligere forskningen viser at innbyggere i Skandinavia forstår nabospråkene dårligere. Fra 70-tallet og fram til 2021 kan man også se at det er nordmennene som forstår nabospråkene best i Skandinavia, mens svenskene og danskene kommer dårligere ut. I tillegg viser senere forskning at flere foretrekker å kommunisere på engelsk. Torp og Vikør (2016) legger fram tre ulike grunner som kan peke på hvorfor nordmenn forstår nabospråkene bedre. Her trekker de fram nordmennenes språklige posisjon, nordmenn er nærmest svenskene i talemåte, men er skriftlig nærmere danskene. Videre peker de på unionstiden hvor Norge var en del av Danmark, noe som har påvirket både talemål og skriftspråk. Til slutt trekker de fram at nordmenn kan være mer vant til variasjon i språk da vi har stor variasjon av dialekter (Torp & Vikør, 2016, s. 340). Det forskningen imidlertid ikke viser er om undersøkelsene som ble

gjennomført tok for seg ulike norske dialekter eller brukte bokmålsnær dialekt for å teste deltakernes forståelse for norsk språk.

2.5 Det felles europeiske rammeverket for språk

Det felles europeiske rammeverket for språk skal gi et grunnlag for utforming av blant annet læreplaner og læremidler i Europa (Utdanningsdirektoratet, 2011, s. 1). Med bakgrunn i problemstillingens vekt på læreplaner og lærebøker ser jeg det derfor aktuelt å ta for meg det felles europeiske rammeverket for språk og hvordan det legger føringer for læreplaner og lærebøker. Det felles europeiske rammeverket for språk skal fungere som et hjelpemiddel ved at det legger et felles grunnlag for mål, innhold og metoder. Det skal være et hjelpemiddel for de som blant annet utformer læreplaner, men kan og fungere som et hjelpemiddel for lærere. (Utdanningsdirektoratet, 2011, s. 1). Utdanningsdirektoratet (2011) presiserer og at det felles rammeverket for språk trengs for å styrke språkopplæringen slik at det kan bli bedre tilgang til informasjon, økt samarbeid og gjensidig forståelse. Rammeverket er viktig for å kunne legge opp til samarbeid mellom opplæringsinstitusjoner (Utdanningsdirektoratet, 2011, s. 6). Det felles europeiske rammeverket for språk har som bruksområde å planlegge programmer for språklæring med vekt på forkunnskaper, mål og innhold. Rammeverket skal og legge til rette for planlegging av språksertifisering og programmer for språklæring (Utdanningsdirektoratet, 2011, s. 7). I tillegg til å være et hjelpemiddel legger rammeverket også føringer for utforminger av læreplaner med utgangspunkt i noen prinsipper som kan legge føringer. Prinsippene tar utgangspunkt i at læreplanen skal være i samsvar med helhetlige mål om språklig mangfold og hensyn til andre språk i undervisningen (Utdanningsdirektoratet, 2011, s. 200). Videre bygger prinsippene på fordelene ved at språklig mangfold legger til rette for at ferdigheter i ett språk kan overføres til ett annet. Det skal også tas hensyn til at det ikke burde avgrenses til enkelte språk i utformingen av læreplanen, men heller ta stilling til språkene og hvordan de spiller inn i språkutdannelsen (Utdanningsdirektoratet, 2011, s. 200).

2.6 Læreplanteori

Læreplanen er noe vi kan forstå som en skrevet tekst eller et dokument som brukes som et redskap for styring av praksis (Andreassen & Tiller, 2021, s. 27). Læreplanen er et viktig styringsredskap fra staten for styring av skolene. Læreplanen skal og fungere som en

veiledning for lærerne i deres undervisning og som informasjon til foresatte i skolens samarbeid med hjemmet (Andreassen & Tiller, 2021, s. 31).

I arbeid med læreplanen kan det være aktuelt å trekke fram det Goodlad kalte for de fem læreplannivåene (Goodlad, Klein & Tye, 1979, s. 58 – 65). Andreassen & Tiller (2021) omtaler Goodlad et al. (1979) sine fem læreplannivåer og ser de opp mot LK20. Det første nivået kalles for ideenes læreplan. Ideens læreplan består av forslag fra interessegrupper som kommer før en reform, for eksempel forslag fra en organisasjon (Andreassen & Tiller, 2021, s. 28). Det andre nivået er den formelle læreplanen, altså den som er fungerende den dag i dag, eller som Andreassen & Tiller (2021) omtaler den som, den vedtatte læreplanen. Her inngår overordnet del, læreplaner for enkelte fag, opplæringslova, forskrift til opplæringslova og føringer for vurdering. Den oppfattede læreplanen er det tredje nivået og omhandler hvordan vi tolker læreplanen. Disse tolkningene er ikke alltid de samme som det den vedtatte læreplanen ønsker å formidle. Andreassen & Tiller (2021) tar og opp hvordan lærebokforfattere også har egne tolkninger av læreplanene som vil speiles i lærebøkene. Den operasjonaliserte læreplanen, det som skjer i undervisningen, er det fjerde nivået (Goodlad et al., 1979, s. 62). Den operasjonaliserte læreplanen tar utgangspunkt i at undervisninga ikke alltid blir slik man har sett for seg i tråd med læreplanen, da man kanskje ikke har nok ressurser eller at noe uventet oppstår i undervisningen (Andreassen & Tiller, 2021, s. 29). Til slutt har vi den erfarne læreplanen. Dette er opplevelser og erfaringer elevene gjør seg på skolen (Goodlad et al., 1979, s. 63).

I tillegg til Goodlad sine fem nivåer, tar Andreassen & Tiller (2021) for seg 4 ulike begreper som kan hjelpe å forstå Goodlad et al. (1979) sine læreplannivåer. Det første begrepet de tar for seg er læreplanen som ikke eksisterer. Her kommer det fram ideer og forslag som ikke ble en del av den vedtatte læreplanen. Blant annet kan det tenkes at lærere noen ganger underviser i temaer de mener er viktige, men som ikke står i den vedtatte læreplanen. Dette kan havne under Goodlad et al. (1979) sin operasjonaliserte læreplan, altså hva som faktisk finner sted i klasserommet av undervisning (Andreassen & Tiller, 2021, s. 30). Det andre begrepet er den skjulte læreplanen. Begrepet kan knyttes opp mot den erfarne læreplanen og den operasjonaliserte læreplanen. I den skjulte læreplanen ligger den kunnskapen elevene tilegner seg uten at det var planlagt av lærerne eller skolen. Det tredje begrepet er

resultatene læreplan og kan knyttes til operasjonalisert læreplan ved at man vil at skolene skal score bra. Dette kan gå på bekostning av enkelteleven (Andreassen & Tiller, 2021, s. 30). Det fjerde er mytenes læreplan hvor man ser på oppfatninger av innholdet i den vedtatte læreplanen som i virkeligheten ikke står der. Et eksempel på en slik myte er at elevene bør arbeide med de syns er utfordrende (Andreassen & Tiller, 2021, s. 30).

2.7 Læreplanhistorie

I arbeidet med læreplaner er det viktig å forstå at måten vi driver utdanning på har forandret seg gjennom historien. Utviklingen som skjer gir en institusjonell betydning for læreplanreformene og er viktige å forstå for hvordan reformene skapes (Hopmann, Afsar, Bachmann & Sivesind, 2004, s. 11). Videre vil det være aktuelt å ta for meg læreplanene som skal analyseres.

2.7.1 Norske læreplaner gjennom tidene

I etterkrigstiden og fram til i dag har det vært flere læreplanreformer i Norge. Dette innebærer blant annet *N39*, *M74*, *M84*, *L97*, *LK06* og *LK20*. Siden jeg skal analysere *L97*, *LK06* og *LK20* er det disse som kommer til å bli forklart nærmere. Fram til 90-tallet hadde læreplanene blitt kalt normalplan og mønsterplan. Navnet ble endret med den nye læreplanen, nemlig *Læreplanverket 97*, også kalt *L97*. Her ble skolen gjort 10-årig og barnetrinnet 7-årig. Planen inneholdt klare retningslinjer for elevenes arbeid og det ble lagt vekt på felles referanserammer med begrunnelse i at alle skulle bli likeverdige medlemmer av et demokratisk samfunn (Engelsen, 2015, s. 54). Etter *L97* var neste reform *LK06*. *LK06* eller *kunnskapsløftet 06* er delt inn i fire deler. Én generell læreplandel, prinsipper for opplæring, læreplaner for fag og en oversikt over fag og timefordeling. *LK06* var den første læreplanen som ble lagt ut på internett, og var derfor og en læreplan hvor man kunne gjennomføre endringer uten å utarbeide et helt nytt læreplanverk (Engelsen, 2015, s. 63). Den siste læreplanen som er utgitt er *LK20*. Læreplanen vektlegger kompetanse man kan få bruk for på områder som enda er ukjente. I tillegg legges det vekt på dybdelæring. Her skal læreplanen fortelle noe om det aller viktigste elevene skal lære. Det legges også vekt på tverrfaglige temaer og arbeid (Utdanningsdirektoratet, 2021).

2.7.2 Svenske læreplaner gjennom tidene

Læreplanene i Sverige har hatt en jevn utvikling i fornyelse av læreplaner. Denne utviklingen startet på 50-tallet da det ble lagt vekt på like muligheter til utdanning. Sverige har blant annet hatt læreplanene *Lgr 62*, *Lgr 69*, *Lgy70*, *Lgr80*, *Lpo 94*, *Lpf 94*, *Lpfö 98*, *Lgr11* og *Gy11* (Wahlström, 2015, s. 79 – 87). *Lpo 94* og *Lgr11* er læreplanene som skal benyttes i analysen. Derfor finner jeg det aktuelt å gå nærmere inn på disse. *Lpo 94* var en kompetansefokusert læreplan. Fram til 90-tallet hadde det blitt lagt vekt på prosessorienterte læreplaner. Det vil si at den la vekt på elevenes læreprosesser og prosessene for læring i undervisningen. Metode og innhold blir i denne forstand hjelpemidler til læreplanen (Wahlström, 2015, s. 77). Kompetansefokusede læreplaner er utformet etter mål og resultatstyring. Læreplanene tar for seg systematiserte kompetansemål for elevene som omhandler blant annet problemløsning, mestring etc. Læreplandiskusjonene i Sverige på 90-tallet hadde deltagende målstyring som utgangspunkt. Sentralt i denne diskusjonen sto også læreplanens oppdrag og vektleggingen av kunnskap. Nye sentrale begreper i læreplanarbeidet var kompetanse, vurdering og fleksibilitet (Wahlström, 2015, s. 84). *Lpo 94* la vekt på mål for det elevene lærte og hva de skulle streve mot. Etter *Lpo 94* kom det en resultatfokusert læreplan, *Lgr11*. En resultatfokusert læreplan presiserer hva eleven skal ha lært og resultatene undervisningen får (Wahlström, 2015, s. 78). *Lgr11* ble en detaljert læreplan og er mer orientert på innholdet med stor vekt på vurdering (Wahlström, 2015, s. 91).

2.7.3 Danske læreplaner gjennom tidene

I Danmark har læreplanene etter en lov fra 1975 vært fastsatt med veiledende leseplan og undervisningsveiledning. Mellom 1975 og 1993 var det lagt stort vekt på innholdet i læreplanen fremfor sentrale mål. Først på 90-tallet ble det fagspesifikke mål. I 2001 ble det innført en ny plan, nemlig *Klare mål 2001*. Her ble det innført bindende sluttmaal og veiledende delmaal for å styrke avsluttende mål og faglig progresjon i faget (Børne- og undervisningsministeriet, 2020). I 2009 kom *Faghæfte 2009* som skulle avløse *Klare mål 2001*. Faghæfte var noe som ble introdusert i 2003-2006 og tok med seg de veiledende delmålene og sluttmålene som hadde inngått i *Klare mål 2001*. I tillegg inneholdt *Faghæfte 2009* trinnmaal, veiledende leseplaner og undervisningsveiledning (Børne- og undervisningsministeriet, 2020). *Faghæfte 2014* er en forenklet utgave av *Faghæfte 2009*. Det ble lagt mer vekt på læringsutbytte som kom til syne som kompetansemål og ferdighets- og kunnskapsmaal for å

gjøre det lettere for lærerne. Endringen ble gjort da arbeid med mål, evaluering og tilbakemelding er, ifølge internasjonal forskning, viktig for elevene (Børne- og undervisningsministeriet, 2020). I dag er det *Faghæfte 2019* som er den gjeldende læreplanen. *Faghæfte 2019* viderefører oppsettet med felles mål, leseplan og undervisningsveiledning (Børne- og undervisningsministeriet, 2020).

2.8 Lærebokteori

Læreboken er et sentralt pedagogisk redskap i skolen (Skrunes, 2010, s. 15). I arbeid med lærebøker er det derfor viktig å forstå lærebokens posisjon i skolen og samfunnet. Læreboken er skrevet for bestemte klasse- eller alderstrinn i en pedagogisk sammenheng. Som et pedagogisk redskap har den forutsetningen, som de fleste pedagogiske virksomheter, at den skal være tiltenkt eleven og bidra til kunnskap (Skrunes, 2010, s. 69). Gjennom de siste årene har det også blitt vanlig å bruke datamaskiner og nettbrett i formidlingen av læremidler (Skjelbred, 2019, s. 60). Teksten og innholdet i læreboken inngår ofte i undervisning og er med på å bestemme hva som skjer i klasserommet (Skjelbred, 2019, s. 11). Dette innholdet er i dag preget av beskrivende og informerende fremstillinger (Skjelbred, 2019, s. 140). I undervisningen fremtrer læreren som en fortolker av innholdet i læreboken, noe som gjør at teksten i læreboken kan fremstå som en ny type tekst (Skrunes, 2010, s. 66 – 67). Lærebøkene er skrevet og tilpasset dannelsesinnholdet i skolen i tiden læreboken ble gitt ut. Gjennom tidene har dannelsesinnholdet i skolen endret seg, noe som påvirker innholdet i lærebøkene og dens posisjon (Skrunes, 2010, s. 68). Dette kan vi tolke som at lærebøkene følger utviklingen av dannelse i samfunnet og vil derfor endres i takt med utviklingen. Endringen i lærebøkene må også sees i sammenheng med utvikling i læreplaner, fag og undervisning (Veum, 2013, s. 32). En endring man kan se er at den oppdragende rollen til læreboken er på vei bort. Læreboken i dagens samfunn skal være engasjerende, den skal involvere elevene og på mange måter underholde elevene (Veum, 2013, s. 32).

3 Metode

«En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme fram til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener formålet, hører med i arsenalet av metoder.» (Aubert, 1985, s. 196). En metode kan og forklares som et redskap for å samle informasjon når vi vil undersøke noe (Dalland, 2020, s. 54). Basert på hva som skal undersøkes blir det relevant å finne en metode som passer til problemstillingen og materialet som er valgt. I arbeid med læreplaner og lærebøker vil det være aktuelt å ta for seg metodene dokumentanalyse og kvalitativ innholdsanalyse. Videre i denne delen vil hermeneutikk, validitet og reliabilitet, innhenting av materialet, samt metodene bli presentert. Metodene ble valgt da en dokumentanalyse åpner for gode metoder for å analysere læreplaner. I arbeid med lærebøker finnes det flere metoder som kunne vært tatt i bruk, men kvalitativ innholdsanalyse ble valgt på grunnlag av at det er innholdet i lærebøkene som skal studeres og analyseres.

3.1 Hermeneutikk

I arbeid med læreplaner og lærebøker, samt teoretisk kunnskap om nabospråkundervisning og nabospråkforståelse, vil man kontinuerlig være i en fortolkningsprosess. Hermeneutikk blir historisk sett knyttet til tolkning av tekster, men har i senere tid heller blitt knyttet til skillet mellom forklarende og forstående vitenskaper. Hermeneutikk er humanistisk orientert, det vil si at for å forstå menneskes språk og handlinger må man forstå den menneskelige eksistens grunnbetingelser (Dalland, 2020, s. 48). Hermeneutikk betyr fortolkningslære. Det vil si at når en tolkningsprosess finner sted vil det som tolkes også fortolkes. Tolkningsprosessen kan kalles den hermeneutiske sirkel eller den hermeneutiske spiral. Det som skiller disse er at sirkelen blir en slutta prosess, mens spiralen fortsetter å utvide fortolkningsprosessen. Det helhetlige innblikket vil endres fordi du lærer noe nytt (Dalland, 2020, s. 49). Denne fortolkningsprosessen er noe som skjer kontinuerlig uten at man egentlig er bevisst på det. Det vil også si at selv om man er ferdig med det man skal fortolke, vil aldri forståelsesprosessen bli ferdig (Harstad, 2020, s. 32).

I tilegnelsen av ny kunnskap vil man endre sitt eget innblikk i helheten og vil påvirke hvordan man stiller seg til innholdet. Denne kunnskapen vil kunne påvirke hvordan man utfører analysen og hva man finner interessant i denne analysen. I en slik studie er det derfor viktig å

være klar over at man selv blir påvirket av den hermeneutiske prosessen og at funnene man finner vil være påvirket av den hermeneutiske spiralen (Dalland, 2020, s. 49).

3.2 Validitet og reliabilitet

I arbeid med innsamling av læreplaner og lærebøker vil det være relevant å se på kvaliteten og gyldigheten til det som samles inn og undersøkes. I den forbindelse ser jeg det nødvendig å redegjøre for hvordan jeg ivaretar validitet og reliabilitet i min oppgave.

3.2.1 Validitet

Validitet tar for seg gyldigheten til datamaterialet og metoden i tillegg til om utvalget er egnet for å svare på problemstillingen (Gleiss & Sæther, 2021, s. 204). I kvalitative studier kan validiteten styrkes ved sammenligning mellom tidligere forskning og egne funn, noe som og kan styrke validiteten til konklusjonene i egen undersøkelse (Gleiss & Sæther, 2021, s. 205). I tillegg vil det og være relevant at forskeren gjør rede for egne fortolkninger. Man kan også styrke validiteten ved å se på hvilke styrker og svakheter ulike metoder har (Gleiss & Sæther, 2021, s. 206).

For å styrke validiteten i denne undersøkelsen skal jeg blant annet se om mine funn kan sammenlignes med tidligere forskning rundt nabospråk. Dette skal foregå ved at funnene i min analyse skal sammenlignes med funnene fra tidligere forskning. I arbeid med nabospråk vil det ut fra Gleiss & Sæther (2021) være viktig å gjøre rede for egne fortolkninger for å styrke validiteten. I arbeid med lesing av lærebøker vil det basert på dette være viktig å presisere at innholdet blir fortolket og påvirket av egen oppfatning av nabospråk. Validiteten er basert på dette ivaretatt ved en begrepsforklaring som har den hensikt å forklare hva som legges i begrepet nabospråk i denne oppgaven basert på relevant teori. I arbeid med innholdsanalyse og dokumentanalyse vil egen fortolkning kunne være en begrensing i form av at man ikke leser materialet helt objektivt. Til tross for dette er metodene godt egnet for å svare på problemstillingen. Begge metodene har som styrke at de går fram slik at informasjonen som hentes ut er relevant for å svare på problemstillingen. I tillegg legger metodene rammer for hva man skal hente ut og hvordan man skal behandle materialet.

3.2.2 Reliabilitet

Reliabilitet handler om kvaliteten på forskningen og om man kan stole på det som blir undersøkt (Gleiss & Sæther, 2021, s. 202). På en annen måte kan man si at reliabilitet er troverdigheten og påliteligheten til det som undersøkes. Den sosialkonstruktivistiske tradisjonen legger til grunn at det alltid vil finnes spor av subjektivitet hos forskeren. Derfor kan det være viktig å være klar over at forskeren kan påvirke undersøkelsen gjennom egen subjektivitet (Gleiss & Sæther, 2021, s. 203). I kvalitative studier vil reliabiliteten kunne bli påvirket av forskerens innsamling av data. Selve datainnsamlingen vil påvirkes av når den skjer og hvem som samler inn datamaterialet (Grønmo, 2016, s. 249). Tilknyttet reliabilitet kan man og se på troverdigheten til datamaterialet. Grønmo (2016) presiserer at «troverdigheten forutsetter at datainnsamlingen foretas på en systematisk måte og i samsvar med etablerte forutsetninger og fremgangsmåter i det undersøkelsesopplegget som benyttes» (Grønmo, 2016, s. 249).

I denne oppgaven ivaretas reliabiliteten ved at oppgavens troverdighet styrkes da det blir foretatt innsamling av materiale på en systematisk måte. Det vil si at det er gått fram på samme måte i Sverige og Danmark hvor jeg ikke hadde samme tilgang som i Norge. I tillegg ivaretas troverdigheten ved at innsamlingen av datamaterialet foregikk gjennom troverdige kilder som forlag og universiteter i Sverige og Danmark. I tillegg ivaretas reliabiliteten ved at man er klar over egen subjektivitet. Dette kan man tolke dit at subjektiviteten i oppgaven kan tilsi hvilke holdninger og oppfatninger jeg har til nabospråk og hvordan det kan påvirke selve oppgaven.

3.3 Innhenting av materiale

For å finne materiale som brukes i denne oppgaven ble det sendt mail, søkt på nettet og kommunisert med kontakter i Skandinavia for å få en oversikt over læreplaner og lærebøker. Kriteriene for materialet var at det skulle være lærebøker i morsmålsfaget i Norge, Sverige og Danmark og at de måtte ha innhold som knyttet seg til nabospråk. Læreplanene og lærebøkene i Norge har jeg kjennskap til og brukt i egen praksis. Jeg har og sett hva som brukes i skolen og funnet lærebøker basert på dette. Læreplanene i Sverige og Danmark fant jeg ved hjelp av svenske og danske kontakter som henvist meg til læreplanene. I tillegg brukte jeg nåværende læreplanene som utgangspunkt for å finne eldre læreplaner. Den norske

læreplanen *L97* er hentet fra Nasjonalbiblioteket, mens *LK06* og *LK20* er hentet fra Utdanningsdirektoratet sine sider. Fra Sverige fant jeg både *Lpo94* og *Lgr11* på Skolverket sine sider. I Danmark fant jeg *Klare mål 2001* og *Fælles mål 2009, 2014 og 2019* på Børne- og undervisningsministeriets sider, tidligere kalt Undervisningsministeriet.

Ut fra kriteriene som var satt for lærebøkene valgte jeg ut *Agora språkbok 6*, *Safari lesebok 7b*, *Ordriket 4a elevbok*, *Nye Zeppelin 4* og *Salto elevbok 6a* fra Norge. I Sverige tok jeg kontakt med foreningen Norden hvor de anbefalte meg å ta kontakt med universitetet i Stockholm og lærerutdanningen der, da de kunne gi meg informasjonen jeg trengte i. I tillegg henviste de meg til Skolverket hvor jeg fant de svenske læreplanene. Jeg sendte så en e-post til ansatte ved Institusjon for språkdidaktikk ved Universitetet i Stockholm hvor jeg fikk listet opp noen forlag som jeg kunne ta kontakt med. Etter å ha kontaktet disse fikk jeg forslag på hvilke lærebøker jeg kunne velge og hvilke årstrinn som var naturlige å undersøke lærebøker fra. Forslagene ledet til at jeg fant *Simsalabim grundbok 6*, *Svenskan 6*, *Säkra språket 6*, *Prima svenska 6* og *Klara Svenskan Språklära årskurs 5*. I motsetning til Sverige viste det seg å være en større utfordring å finne materiale fra Danmark. I Danmark sendte jeg også e-post til foreningen Norden og fikk beskjed om å ta kontakt med Dansk lærerforening og forhøre meg der. Fra Dansk lærerforening fikk jeg svaret at de ikke hadde noen lærebøker som tar for seg nabospråkundervisning, men at de hadde forslag til lærebøker som var i bruk i dansk skole i dag. I tillegg anbefalte de at jeg burde henvende meg til andre forlag. Det ble så sendt e-post til Gyldendal hvor jeg fikk en liste med oversikt over lærebøker som de solgte mest av og som var i bruk i dansk skole i dag. Ut fra listene undersøkte jeg en rekke danske lærebøker uten at de kunne dekke kriteriene som ble satt for lærebøker. I kontakt med en dansk kontakt fikk jeg foreslått en lærerveiledning for nabospråk som blir brukt av en dansk lærer. Materiale fra Danmark er *Tid til norsk og svensk, lærerveiledning*. I tillegg valgte jeg ut *Fandango 6*, da denne kunne knytte seg til nabospråk da den inneholder tekster skrevet av skandinaviske forfattere og kan dermed vinkles inn som en åpner for undervisning i nabospråk.

3.4 Dokumentanalyse

Skriftkilder, eksempelvis læreplaner, kan omtales som dokumenter. Dokumenter kan både være hovedkilder eller tilleggsdata i en undersøkelse (Christoffersen & Johannessen, 2018, s. 87). I tillegg kan dokumenter ha mange forskjellige former og brukes i forskjellige settinger. I

denne oppgaven vil dokumentene jeg skal bruke være læreplaner. Asdal & Reinertsen (2020) påpeker at «Dokumenter inngår i en rekke konkrete praksiser og bidrar selv til å forme disse praksisene». Dokumenter er også en del av sine omgivelser og inngår i sin egen praksis (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 16). Basert på dette kan vi se hvordan læreplanen inngår i sin egen praksis, nemlig skolen. Læreplanen inngår i egen praksis ved at den former kompetansemålene og forteller hva som er viktig å vektlegge i skolen.

Dokumentanalyse tar ofte for seg relevant innhold, ofte fra fortiden, som skal analyseres i fra et gitt ståsted. Problemstillingen er ofte avgjørende for hva man skal ta for seg og hvordan det skal analyseres. Her vil teori ofte fungere som et supplement til analysen (Christoffersen & Johannessen, 2018, s. 88). Basert på dette ser vi at dokumentene, altså læreplanene, analyseres fra det ståstedet at det skal undersøkes hvor mye informasjon læreplanene gir om nabospråkundervisning. Med teori kan man da knytte teori om både læreplan og nabospråk opp mot analysen, noe som og vil påvirke ståstedet for analysen.

I arbeid med dokumenter, i denne oppgaven læreplaner, er det flere innganger til analyse som kan være interessante å se på. Blant annet kan man se på dokumentsteder, dokumentverktøy, dokumentarbeid, dokumenttekster, dokument saker og dokumentbevegelser i analyse av dokumenter. Dette kalles en praksisorientert metode (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 143). Disse inngangene kan og fungere sammen som et helhetlig analytisk rammeverk (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 143). I denne oppgaven vil det være relevant å ta for seg dokumentsteder og dokumentverktøy. I tillegg vil jeg ta utgangspunkt i Christoffersen & Johannessen (2018) sitt eksempel på analyseskjema til dokumentanalyse. De foreslår punktene forfatter, kontekst, tiltenkt publikum, formål med dokumentet, type dokument, hovedpunkter, budskap og betydning. I tillegg lister de opp punkter for kildekritisk tilnærming, autentisitet, troverdighet, representativitet og tolkning/betydning. I denne oppgaven skal jeg ta for meg troverdighet og tolkning/betydning.

Dokumentsteder er den første inngangen til analyse jeg skal ta for meg. Dokumentsteder tar for seg at dokumenter sjeldent står alene, men kommer fra et sted og er på vei videre til et annet sted. De befinner seg alltid på konkrete steder og ved å analysere disse kan vi og forstå endringene rundt oss (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 36). Ser vi dokumentstedene opp mot

læreplanene kan vi gjennom læreplanene se hvordan skolen og samfunnet rundt endrer seg ved å se på både gamle og nye læreplaner. Denne analytiske inngangen hjelper oss med å forstå hva som er særegent med dokumentet (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 144).

Videre skal jeg ta for meg dokumentverktøy. Dokumentverktøy sier noe om bruken av dokumenter for å realisere eller oppnå noe. I denne sammenhengen vil læreplanene være et styringsdokument for utdanningen i Norge. Dokumentverktøy som inngang for dokumentanalyse innebærer at man har en forståelse for at dokumentene ikke er nøytrale, men at de påvirker arbeidet og aktivt former praksisen rundt seg (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 147). En måte å få innblikk i dette på er å finne ut hvordan dokumentene virker, hvem som bruker de og hvem som tar regien over de (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 146). Her blir læreplanen et styringsdokument brukt av skolen og lærere, mens det er politikere som har regien og utformer de.

Med utgangspunkt i Christoffersen & Johannessen (2018) sitt eksempel på analyseskjema skal jeg og ta for meg troverdigheten og tolkning/betydning. Troverdigheten sier noe om kilden er relevant eller om det er det feil ved kilden som gjør at den ikke blir troverdig. Tolkning/betydning går ut på å forstå innholdet i dokumentet, hva forteller det oss, om det er ligger en skjult mening mellom linjene og om det finnes noen bestemte fortolkningsregler man skal bruke for å forstå innholdet (Christoffersen & Johannessen, 2018, s. 90 – 91). I henhold til læreplanen ser vi at troverdigheten går på hvor relevant læreplanen er i forhold til problemstillingen og om den inneholder feil som kan svekke troverdigheten. Når det kommer til tolkning/betydning vil dette omhandle innholdet i læreplanen, hvordan vi kan forstå det, om det ligger noe skjult mellom linjene i læreplanen og om vi må tolke læreplanen ut fra noen bestemte regler.

I arbeid med en dokumentanalyse må man først og fremst finne dokumentene. En av fordelene her er at mye er tilgjengelig gjennom åpne databaser og nettsider (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 162). I dette tilfelle ligger læreplanene tilgjengelig gjennom offentlige sider. Tilgjengeligheten gjør at man støter på enda en fordel, nemlig at man slipper å søke om innsyn for å få tak i dokumentene man trenger (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 163). I arbeid med dokumentanalyse er det også viktig å være kildekritisk. Det vil si at det er viktig å ha en kritisk

tilnærming til hvordan man bruker dokumentene og gjøre egne vurderinger av dokumentet (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 206). Vi kan og tolke det slik at det er viktig med egne vurderinger for at man ikke skal godta alt som står i læreplanen, men lese den kritisk og stoppe opp hvis det er noe man ser på som problematisk og ta tak i dette videre.

3.5 Kvalitativ innholdsanalyse

Ved innsamling av kvalitative data, som dokumenter og tekster, vil kvalitativ innholdsanalyse være en sentral inngangsvinkel for denne oppgaven. Dokumentene i denne sammenheng vil være læreboktekster. Denne metoden skal hjelpe til å systematisk kategorisere innholdet og data som kan være relevant for problemstillingen (Grønmo, 2016, s. 175). I arbeid med å samle inn data er det lurt i henholdt til den kvalitative innholdsanalysen å gjøre noen forberedelser. For eksempel kan det være greit å avklare hva som er sentralt i datainnsamlingen og hvilke typer tekster som skal samles inn (Grønmo, 2016, s. 176). I denne studien vil det være relevant å samle inn lærebøker i morsmålsfagene i de tre skandinaviske landene. Videre vil det være aktuelt å avgrense det til lærebøker som er i aktiv bruk i klasserommet i dag.

I gjennomføringen av innsamlingen vil det i følge Grønmo (2016) være aktuelt å gjennomgå innholdet systematisk ut fra tre punkter. Det første omhandler kildekritiske og kontekstuelle vurderinger. Det kan være relevant å vurdere kilder opp mot tilgjengelighet, relevans, autentisitet og troverdighet. Tilgjengeligheten til dokumentet, i denne sammenheng lærebøkene, er noe som må vurderes før selve innsamlingen. Relevansen er viktig i vurdering av innholdet og kan styrke vurderingen av autentisiteten og troverdigheten til lærebøkene. Kildekritikk i denne type undersøkelse vil vektlegge å se kildene opp mot andre kilder og kilden i lys av egen kontekst. En slik vurdering av kilder kalles kontekstuell vurdering og kan være viktig for å forstå innholdet (Grønmo, 2016, s. 177 – 178). I arbeid med lærebøker vil det da være viktig å se innholdet i lærebøkene opp mot læreplanen og opp mot de andre lærebøkene. Det andre punktet Grønmo (2016) nevner er utvelging og registrering av relevant innhold. Her skal man velge ut det som er relevant fra tekstene, noe som ofte gjøres med utgangspunkt i problemstillingen og tema som ble bestemt under utvelgelsen av materiale (Grønmo, 2016, s. 178). I arbeid med lærebøker vil det relevante som tas med velges ut fra hvorvidt læreboken tar opp nabospråk og hvilke sider som omhandler temaet. I denne utvelgelsen kan det ofte være lurt med merking av innholdet. Innholdet blir ofte scannet og

det er da lurt å merke det med for eksempel hvor det er hentet fra, hvordan det er plassert i innholdet og hvordan det fremkommer i selve teksten (Grønmo, 2016, s. 178). Det siste punktet legger vekt på kategorisering. Her kategoriserer man innholdet i teksten og vurderer og tolker den i forhold til andre deler av innholdet. Dette kan være et godt grunnlag for å se likheter og grupperinger i innholdet (Grønmo, 2016, s. 179). I noen studier er gruppene bestemte på forhånd, mens i andre blir de til underveis. Slike kategorier kan være lure å bruke hvis man vil finne typiske tekstelementer eller for å gi en bedre vurdering av hvilke tekster man skal bruke i analysen (Grønmo, 2016, s. 179). I min master vil kategorisering først og fremst ta for seg hvor mye nabospråk som fremkommer i tekstene, hvor mange sider som omtaler emnet og hvordan det fremkommer. Her vil jeg se på i hvilken grad de omtaler språkene, om de har tekster oversatt eller om de legger vekt på historie og forklaring av språkene. I tillegg vil jeg og se på om lærebøkene legger vekt på språk i Norden eller i Skandinavia. I forbindelse med vektleggingen av språk i Norden vil jeg da se på hvor mye plass de skandinaviske språkene får og hvorvidt de skiller mellom språk i Norden og språk i Skandinavia.

4 Materiale

I denne delen skal jeg legge fram det jeg har hentet inn av materiale som er relevant for å svare på problemstillingen. Jeg skal gå nærmere inn på hva som står i de ulike læreplanene og lærebøkene i Norge, Sverige og Danmark. Læreplanene jeg skal se på er læreplanene i morsmål på trinnene 1.-7. i Norge, 1.-6. i Sverige og 1.-6. i Danmark. Dette er trinnene som kan klassifiseres som barneskolen. Det vil si at jeg skal dykke rett inn i læreplan for faget norsk, læreplan for faget svensk og læreplan for faget dansk uten å ta for meg den generelle eller overordnede delen av læreplanen. Jeg har i denne sammenheng valgt å se i fysiske lærebøker og ikke ta for meg nettressurser. Utvalget gjorde jeg på bakgrunn av at lærebøkene var mer tilgjengelige å undersøke. Nettressurser krever ofte tilgang som kan være vanskelig å få tak i, samtidig som det var lettere å få bekreftet hvilke lærebøker som ble brukt i skolen satt opp mot hvilke nettressurser som blir brukt i skolen. Med utgangspunkt i dette har jeg begrenset mitt utvalg til fysiske lærebøker fra alle de skandinaviske landene.

Av læreplaner har jeg valgt ut *L97*, *LK06* og *LK20* fra Norge. I Sverige har jeg valgt ut *Lpo 94* og *Lgr11*, og i Danmark har jeg valgt ut *Klare mål 2001*, *Faghæfte 2009*, *Faghæfte 2014* og *Faghæfte 2019*. Utvalget av læreplaner vil omfatte planer i morsmål i de tre skandinaviske landene. Jeg skal først ta for meg hva som står i læreplanene før jeg videre ser på hva som står i lærebøkene. Utvalget av lærebøker er gjort ut fra hvilke lærebøker de bruker i skolen i dag i Norge, Sverige og Danmark. På bakgrunn av begrenset tidsperspektiv ble det satt en grense på fem lærebøker fra hvert land. Jeg forhørte meg med kontakter fra foreningen Norden og praksislærere jeg har hatt gjennom studiet for å få innblikk i hvilke lærebøker som er aktivt i bruk i skandinaviske klasserom i dag. Både i Sverige og Norge var det uproblematisk å finne fram til lærebøker. Fra Norge har jeg *Agora språkbok 6*, *Safari lesebok 7b*, *Ordriket 4a elevbok*, *Nye Zeppelin 4* og *Salto elevbok 6a*. På leting etter svenske lærebøker fikk jeg god hjelp av egne kontakter i Sverige og foreningen Norden som tipset som forlag i Sverige. Etter kontakt med forlagene fikk jeg lister og forslag over lærebøker som kunne undersøkes. Ut fra forslagene valgte jeg ut *Simsalabim grundbok 6*, *Svenskan 6*, *Säkra språket 6*, *Prima svenska 6* og *Klara Svenskan Språklära årskurs 5* til denne undersøkelsen. Fra Danmark var det litt mer komplisert å finne lærebøker som kunne imøtekomme kriteriene. Lærebøkene jeg fikk informasjon om var enten rene grammatikkbøker eller lesebøker. Etter å ha undersøkt flere

lærebøker endte det til slutt med at det ble valgt ut to bøker med relevans for undersøkelsen, nemlig *Tid til norsk og svensk, lærerveiledning og Fandango 6*.

4.1 Læreplaner

Læreplanene som er aktuelle i denne studien er de som gjaldt da lærebøkene ble skrevet. I tillegg har jeg og tatt for meg læreplaner som gjelder i dag for å kunne se på utviklingen i læreplanene. Læreplanene jeg skal ta for meg er læreplaner i morsmålsfagene og innholdet jeg tar for meg gjelder for 1.-7. trinn i Norge og 1.-6. trinn i Sverige og Danmark. Jeg skal gå nærmere inn på hva som står i hver læreplan, ta for meg målene og få et innblikk i hvordan de har utviklet eller forandret seg gjennom årene. Norge, Sverige og Danmark har ulike måter å bygge opp en læreplan på. Det vil derfor også være relevant å se på hvordan læreplanen er bygd opp for å kunne se på likheter og ulikheter ved de forskjellige læreplanene.

4.1.1 Norske læreplaner

I Norge valgte jeg ut læreplanene *L97*, *LK06* og *LK20* og tok for meg planene i faget norsk. Læreplanene inneholder relevante mål som var sentrale da lærebøkene ble gitt ut. I tillegg har jeg tatt med tidligere læreplan for å se om det har skjedd en utvikling i læreplanene. I læreplanene skal jeg hente ut relevant innhold som kan knyttes opp mot nabospråkundervisning.

L97 er den eldste læreplanen jeg skal ta for meg og er bygd opp med en innledning om fagets plass i skolen, arbeidsmåter i faget og strukturen i faget. Videre kommer felles mål for faget og mål og hovedmomenter. Hovedmomentene er delt inn i tre områder. Den første er lytte og tale, den andre er lese og skrive og den siste er kunnskap om språk og kultur. Før hovedmomentene for selve klassetrinnet kommer er det noen hovedmoment for 1.-4. trinn. Etter hovedmomentet kommer hvert enkelt trinn fra 1. til 4. før det igjen blir nevnt hovedmomenter for 5-7. trinn og videre hovedmomenter for hvert enkelt trinn fra 5. til 7. trinn (Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement, 1996, s. 111 – 129). Verken hovedmomentene for 1.-4. trinn eller 5.-7. trinn nevner noe om nabospråkundervisning. Går man videre inn på trinnene 1. til 4. vil man ikke finne noe om nabospråk i hovedmomentene for hvert trinn. Det er først på 6. trinn at vi finner mål som konkret handler om nabospråk. I hovedmomentet lese og skrive står det «I opplæringa skal elevane: - Fordjupa seg i lesing av bøker, til dømes leseprosjekt. Lese tekstar av nyare forfattarar på bokmål og nynorsk, noko på

dansk og svensk. Bruke leselogg» (Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement, 1996, s. 122).

I *LK06* starter læreplanen med fagets formål. Deretter tar læreplanen for seg hovedområder, timetall, grunnleggende ferdigheter, kompetansemål og vurdering. Kompetansemålene kommer etter 2. årstrinn, 4. årstrinn og 7. årstrinn. I tillegg har læreplanen kompetansemål etter 10. trinn og for hvert år på videregående skole for studieforbereende utdanningsprogram, vg2 for yrkesfaglig utdanningsprogram og etter påbygging til generell studiekompetanse – yrkesfaglige utdanningsprogram. Hovedområdene for kompetansemålene i læreplanen for norsk er muntlig kommunikasjon, skriftlig kommunikasjon og språk, litteratur og kultur. Under kompetansemålene finner man først noe om nabospråk under kompetansemål etter 4. trinn. Under muntlig kommunikasjon står det «mål for opplæringen er at eleven skal kunne -forstå noe svensk og dansk tale» (Kunnskapsdepartementet, 2013). Etter 7. trinn under skriftlig kommunikasjon står det at «mål for opplæringen er at eleven skal kunne -lese enkle tekster på svensk og dansk og gjengi og kommentere innholdet» (Kunnskapsdepartementet, 2013).

LK 20 er den nyeste læreplanen og tar for seg Om faget med underelementene fagets relevans og sentrale verdier, kjerneelementer, tverrfaglige temaer og grunnleggende ferdigheter. Videre kommer kompetansemål og vurdering hvor det er kompetansemål etter 2. trinn, 4. trinn, 7. trinn, 10. trinn, vg2 yrkesfaglig, vg1, 2 og 3 studieforbereende og vg3 påbygging. Etter dette kommer vurderingsordning, fagkoder, timetall og gyldighet og innføring. Nabospråk blir først nevnt under kjerneelementene. Her står det «de skal utforske og reflektere over skjønnlitteratur på bokmål og nynorsk, på svensk og dansk, og i oversatte tekster fra samiske og andre språk» (Kunnskapsdepartementet, 2019). Videre ser vi at etter 7. trinn kommer det to kompetansemål som er aktuelle i arbeid med nabospråk. Her står det at «mål for opplæringen er at eleven skal kunne lese lyrikk, noveller, fagtekster og annen skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, svensk og dansk og samtale om formål, form og innhold» og «mål for opplæringen er at eleven skal kunne sammenligne talespråk i nærmiljøet med andre talespråksvarianter i Norge og med nabospråk» (Kunnskapsdepartementet, 2019).

4.1.2 Svenske læreplaner

I Sverige har jeg tatt for meg *Lpo 94* og *Lgr11* i faget svensk. *Lpo 94* og *Lgr11* er to forskjellige læreplaner hvor oppbygningen er noe ulik. Jeg skal se på oppbygningen og hente ut aktuelle mål og formuleringer som omhandler nabospråk fra klassetrinn 1-6. Videre vil klassetrinn omtales som årskurs, da det er dette begrepet den svenske læreplanen tar i bruk.

Lpo 94 tar for seg emnets hensikt og rolle i utdanningen, mål å streve mot, emnets karakter og oppbygging. Videre kommer mål som de skal kunne etter tredje året, etter femte året og etter niende året. Til slutt kommer evaluering i faget med vekt på evalueringens synspunkter og kriterier for karakterer. (Skolverket, u.å.). Under mål å streve mot står det at «Skolan skal i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven får möjlighet att förstå kulturell mångfald genom att möta skönlitteratur och författarskap från olika tider och i skilda former från Sverige, Norden och andra delar av världen» og «Skolan skal i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven får erfarenheter av språken i de nordiska grannländerna samt en orientering om det samiska språket och övriga minoritetsspråk i Sverige» (Skolverket, u.å.).

Lgr11 er den gjeldende læreplanen i Sverige og starter med et lite avsnitt om kursplanen i svensk etterfulgt av emnets hensikt. Videre kommer sentralt innhold delt opp i årskurs 1-3, 4-6 og 7-9. Til slutt kommer det forskjellige kunnskapskrav, først er det kunnskapskrav for godkjente kunnskaper i lesing etter årskurs 1, så er det kunnskapskrav for godkjente kunnskaper i lesing for spesialskolen for årskurs 1, etter dette kommer kunnskapskrav for godkjente kunnskaper etter årskurs 3, kunnskapskrav for slutten av årskurs 6 og kunnskapskrav for slutten av årskurs 9. Første møte med innhold som omhandler nabospråk møter vi allerede under emnets hensikt. Her står det «Undervisningen ska även bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med såväl de nordiska grannspråken som de nationella minoritetsspråken» (Skolverket, 2019). Under sentralt innhold, årskurs 4-6 under språkbruk, finner vi «Språkbruk i Sverige och Norden. Några varianter av regionala skillnader i talad svenska. Några kännetecknande ord och begrepp i de nordiska språken samt skillnader och likheter mellan dem. Vilka de nationella minoritetsspråken är» (Skolverket, 2019).

4.1.3 Danske læreplaner

I Danmark valgte jeg *Klare mål 2001*, *Faghæfte 2009*, *Faghæfte 2014* og *Faghæfte 2019* i faget dansk. Den danske læreplanen er noe annerledes enn den norske og svenske. Jeg skal ta for meg oppbygningen av læreplanen og hente ut aktuelle mål og formuleringer knyttet til nabospråk. I Danmark kalles læreplanene for *Faghæfte* og inneholder *Fælles mål*, *Læseplan* og *undervisningsvejledning*. Felles for fagheftene er at de omtaler 1. – 2. klassetrinn som 1. trinnforløp, 3. – 4. klassetrinn som 2. trinnforløp og 5. – 6. klassetrinn som 3. trinnforløp.

Klare mål 2001 består av forord, innledning, formål, sentrale kunnskaps- og ferdighetsområder som det talte språk, det skrevne språk og språk, litteratur og kommunikasjon. Videre kommer det delmål etter 2. trinn, 4. trinn, 6. trinn, 9. trinn og 10. trinn før de blir fremstilt i en kortere oversikt. Til slutt kommer leseplanen oppdelt etter 1., 2., 3., og 4. forløp og en veiledning (Undervisningsministeriet, 2001). Under formål står det «Stk. 3. Undervisningen skal give eleverne adgang til det nordiske sprog- og kulturfællesskab» (Undervisningsministeriet, 2001). Dette er det første innholdet i fagheftet som omhandler nabospråk. Videre under sentrale kunnskaps- og ferdighetsområder – det talte språk står det at elevene skal tilegne seg ferdigheter som gjør at de kan «lytte til norsk og svensk med forståelse» (Undervisningsministeriet, 2001). Under det skrevne språk – lese står det at elevene skal kunne «læse norske og svenske tekster med forståelse» (undervisningsministeriet, 2001). Det neste relevante om nabospråk står under delmål etter 4. klassetrinn. Under det talte språk står det at elevene skal kunne «forstå lette norske og svenske tekster og andre udtryksformer» (Undervisningsministeriet, 2001) og under det skrevne språk – lese står det at elevene skal kunne «læse lette og korte norske og svenske tekster» (Undervisningsministeriet, 2001). Videre står det etter 6. klassetrinn under det talte språk at elevene skal kunne «forstå lette norske og svenske tekster og andre udtryksformer og kende til nogle ligheder og forskelle mellem nabosprogene» (Undervisningsministeriet, 2001). I tillegg står det under det skrevne språk – lese at elevene skal kunne «læse lette norske og svenske tekster» (Undervisningsministeriet, 2001).

I leseplanen for *Klare mål 2001* finner vi først nabospråk under 2. forløp, 3. – 6. klassetrinn under faglig stoff. Her står det at undervisningen skal omfatte «tekster og andet stof på svensk og norsk» (Undervisningsministeriet, 2001). Videre står det under faglige områder, norsk og

svensk, at språkene inngår i undervisningen på samme måte som annet innhold og at det skal arbeides med likheter og forskjeller i språkene. I tillegg står det «kulturelle, historiske og geografiske forhold inndrages og jøvnføres med danske hvor det er relevant» (Undervisningsministeriet, 2001). I undervisningsveiledningen finner vi nabospråk under språk, og videre under dansk og andre språk. Her står det at elevene skal arbeide med andre språk og at det da kan være relevant å sammenligne andre språk og dansk. De drar fram eksempelet «Det kan være for at vise sammenhænge mellem sprogene, fx mellem brugen af p, t, k og b, d, g på dansk, norsk og svensk» (Undervisningsministeriet, 2001). Videre i undervisningsveiledningen står det om nabospråk under nordisk perspektiv. Her anbefales det å bruke rim, vers, eventyr, fellesnordiske folkeeventyr og dikt i undervisningen. De foreslår og bøker som Pippi Langstrømpe og Emil fra Lønneberget samt nevner forfattere som Alf Prøysen og Tove Jansson og anbefaler å bruke bilde- og barnebøker på norsk og svensk (Undervisningsministeriet, 2001). I tillegg står det at man burde bruke nordiske organisasjoner for å hente inn informasjon og bruke relevante lære- og lesebøker fra Norge og Sverige. Til slutt påpekes det relevansen av personlig kontakt ved å utveksle brev, sanger, lydbånd etc. som bør foregå med elektroniske hjelpemidler (Undervisningsministeriet, 2001).

Faghæfte 2009 i dansk er den andre læreplanen i Danmark jeg skal se på og inngår i et faghefte. Faghefte består av formål for faget dansk, sluttmaal for faget etter 9. trinn og 10. trinn, trinnmaal for faget etter 2. klassesetrinn, 4. klassesetrinn, 6. klassesetrinn og 9. klassesetrinn. Videre kommer sluttmaal og trinnmaal i en kortere oversikt og bilag med dansk litteraturs kanon. Fagheftet består også av to deler til, nemlig leseplan i dansk, bygd opp med leseplan innenfor de forskjellige målene basert på klassesetrinn, og undervisningsveiledning i dansk som har veiledning innen det talte språk, lese, skrive, språk, litteratur og kommunikasjon og generelle synspunkter. I arbeid med å finne innhold som omhandler nabospråk skal jeg ta for meg trinnene 1. – 6. Under formålet for faget dansk fant jeg det første punktet som omhandler nabospråk. Der står det at «Undervisningen skal give eleverne adgang til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab» (Undervisningsministeriet, 2009). Videre sto det under trinnmålene etter 2. trinn under det talte språk at elevene skal «forstå enkle norske og svenske ord og udtryk» (Undervisningsministeriet, 2009). Under det skrevne språk – lese står det at elevene skal «læse lette norske og svenske ord og sætninger» (Undervisningsministeriet, 2009). Etter 4. klassesetrinn står det, under det talte språk, at

elevene skal «forstå enkle norske og svenske tekster og andre uttryksformer» (Undervisningsministeriet, 2009). Videre står det under det skrevne språk – lese at eleven skal «læse lette og korte norske og svenske tekster» (Undervisningsministeriet, 2009). Til slutt under felles mål står det i trinnmål etter 6. klassetrinn under det talte språk at elevene skal «forstå lette norske og svenske tekster og andre uttryksformer og kende til nogle ligheder og forskelle mellem nabosprogene» (Undervisningsministeriet, 2009) og under det skrevne språk – lese står det at elevene skal «læse lette norske og svenske tekster» (Undervisningsministeriet, 2009).

Under leseplanen for faget dansk fra 2009 står det under 1. trinnforløp, 1. – 2. klassetrinn, det skrevne språk – lese at elevene skal arbeide med å «iagttage forskelle og ligheder imellem ord og enkle sætninger på dansk, norsk og svensk» (Undervisningsministeriet, 2009). I tillegg skal de skal legge vekt på små tekster på norsk og svensk i undervisningen. Under 2. trinnforløp, 3. – 4. klassetrinn, det talte språk står det at elevene skal arbeide med å «høre norsk og svensk sprog og samtale om ligheder og forskelle i betydning og udtale» (Undervisningsministeriet, 2009). Videre står det under det skrevne språk – lese at elevene skal arbeide med å «læse lette norske og svenske tekster» (Undervisningsministeriet, 2009). Under språk, litteratur og kommunikasjon står det at elevene skal arbeide med å «samtale om indhold og betydning i lette norske og svenske tekster» (Undervisningsministeriet, 2009). Norske og svenske tekster og andre uttryksformer er sentralt i undervisningen. I 3. trinnforløp, 5. – 6. klassetrinn, under det talte språk står det at elevene skal arbeide med å «lytte til og finne ligheder og forskelle i betydning og udtale på dansk, norsk og svensk» (Undervisningsministeriet, 2009). Videre står det under det skrevne språk – lese «norske og svenske tekster af passende sværhedsgrad inddrages i trykt og elektronisk form. Teksterne læses med henblik på forståelse og sproglig iagttagelse af enkle ligheder og forskelle mellem de tre nabosprog» og at elevene skal arbeide med å «læse enkle norske og svenske tekster i forskellige genrer» (Undervisningsministeriet, 2009). I delen om språk, litteratur og kommunikasjon står det at elevene skal arbeide mot å «bearbejde norske og svenske tekster og andre uttryksformer med henblik på kendskab til sproglige ligheder og forskelle» (Undervisningsministeriet, 2009). I 3. trinnforløp er det norske og svenske tekster og andre uttryksformer som sentrale i undervisningen. I undervisningsveiledningen er nabospråk nevnt under språk, litteratur og kommunikasjon ved

to anledninger. Først under dansk og andre språk hvor det blir nevnt at det kan være lurt å sammenligne dansk med andre språk, f.eks. bruken av bløte kontra harde konsonanter på dansk, norsk og svensk. I tillegg står det under det nordiske perspektivet hvordan man kan jobbe med nabospråk i dansk skole. Her foreslås det man må prøve å åpne elevenes øyne for å prøve å kommunisere på eget språk og rette oppmerksomheten mot språklige forhold. Her legges det vekt på likhet mellom de tre skandinaviske språkene og språklige regler. Det blir også nevnt at de kan bruke rim, vers, sanger, eventyr på norsk eller svensk. Her nevnes Pippi Langstrømpe og Emil fra Lønneberget. I tillegg oppfordrer de lærere til å bruke elever eller foreldre fra andre skandinaviske land til undervisningen og skape personlig kontakt og vennskapsklasser. I tillegg viser faghefte til nettsider som omhandler nabospråkundervisning (Undervisningsministeriet, 2009).

Faghæfte 2014 i dansk er også fra et faghefte som inneholder felles mål, leseplan og undervisningsveiledning. Felles mål består av formålet med faget, kompetansemål som igjen deles inn i ferdighets- og kunnskapsmål etter 2. trinn, 4. trinn, 6. trinn og 9. trinn. Til slutt kommer dansk litteraturs kanon. Leseplanen inneholder en innledning før den går inn på trinnforløpene basert på mål og tar opp IT og medier, innovasjon og entreprenørskap og oppmerksomhetspunkter. Undervisningsveiledningen tar for seg danskfagets identitet og rolle, undervisningens tilretteleggelse og innhold, danskfagets kompetanseområder og dansk litteraturs kanon. Under formålet for faget blir nabospråk nevnt ved at det står «elevene skal i faget dansk have adgang til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab» (Undervisningsministeriet, 2018). Under kompetansemålene etter 2. trinn nærmere bestemt kommunikasjon og delen språk og kultur står det «eleven kan med utgangspunkt i eget sprog forstå lette norske og svenske ord og udtryk» og «eleven har viden om forskelle og ligheder ved enkle danske, norske og svenske ord og udtryk» (Undervisningsministeriet, 2018). Etter 4. trinn under kommunikasjon, nærmere bestemt språk og kultur, står det «eleven kan forstå enkle norske og svenske film, hjemmesider og andre tekster» og «eleven har viden om norsk og svensk sprog og kultur» (Undervisningsministeriet, 2018). De siste kompetansemålene kommer etter 6. trinn. Her står det under kommunikasjon, og da videre innunder språk og kultur, at «eleverne skal lære at kommunikere i situationer, hvor deltagere taler forskellige sprog eller forskellige typer og grader af dansk eller af norsk og svensk. Lage strategier som å bruke andre ord, gestikulere eller blande språk» (Undervisningsministeriet, 2018).

I leseplanen for 2014 står det i 1. trinnsforløp under kommunikasjon at et av ferdighets- og kunnskapsområdene, språk og kultur, skal legge vekt på dansk, norsk og svensk språk. Videre står det under språk og kultur at «eleverne skal lære om ligheder og forskelle mellem dansk, norsk og svensk» og «undervisningen skal endvidere give eleverne mulighed for at sammenligne danske ord og udtryk med norsk og svensk» (Undervisningsministeriet, 2018). Etter 2. trinnsforløp under kommunikasjon sier ferdighets- og kunnskapsområde språk og kultur at elevene skal «fokusere på forskelle og ligheder i sprog og kultur, både internt i Danmark og i sammenligning med Norge og Sverige» (Undervisningsministeriet, 2018). Videre under språk og kultur står det at «eleverne skal lære at undersøge forskelle og ligheder i eget og andres sprog og sproglige baggrund, herunder også nabosprogene» og «eleverne skal endvidere møtte det norske og svenske sprog, fx i film, på hjemmesider og i andre tekster» (Undervisningsministeriet, 2018). Til slutt kommer 3. trinnsforløp som i ferdighets- og kunnskapsområde under kommunikasjon sier at språk og kultur «fokuserer på de nordiske sprog og på samspill mellem sprog og kultur» (Undervisningsministeriet, 2018). Under språk og kultur står det videre at «Eleverne skal lære at kommunisere i situationer, hvor deltagere taler forskellige sprog eller forskellige typer og grader af dansk eller af norsk og svensk» (Undervisningsministeriet, 2018) I slike situasjoner skal de ta i bruk andre ord eller gestikulere for å gjøre seg forstått. I undervisningsveiledningen kapittel 3, danskfagets kompetanseområder, finner vi underkapittel 3.3 kommunikasjon. Her står det at elevene skal finne likheter mellom dansk, norsk og svensk og sammenligne språklige regler. De burde i tillegg ta i bruk rim, vers, folkeeventyr, tv og film. Litteratur fra Astrid Lindgren og Thorbjørn Egner trekkes fram, samt å ha norske og svenske vennskapsklasser som man kan besøke og utveksle tekster med (Undervisningsministeriet, 2018).

Faghæfte 2019 i dansk består av en innledning, folkeskolens formål, felles mål, leseplan og undervisningsveiledning. Felles mål har mål etter 2., 4., 6., og 9., klasstrinn. Leseplanen inneholder først litt om leseplanens funksjon og oppbygning, så litt om fagets formål før den tar for seg kompetanseområder og kompetansemål, utviklingen i innholdet i undervisningen, tverrfaglige emner, problemstillinger og temaer, oppmerksomhetspunkter og kanon. Undervisningsveiledningen starter med om undervisningsveiledningen og elevenes allsidige utvikling før den fortsetter med tilretteleggelse, gjennomføring og evaluering av

undervisningen, forholdet mellom komponenter og innhold, allmenne temaer, tverrfaglige temaer, problemstillinger og emner, tilpasset undervisning og referanser. Under fagets formål står det «eleverne skal i faget dansk have adgang til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab» (Børne- og undervisningsministeriet, 2019). Neste som står om nabospråk finner vi under kompetansemål etter 2. trinn, kommunikasjon, språk og kultur. Her står det «eleven kan med utgangspunkt i eget sprog forstå lette norske og svenske ord og udtryk» og «eleven har viden om forskelle og ligheder ved enkle danske, norske og svenske ord og udtryk» (Børne- og undervisningsministeriet, 2019). Etter 4. trinn under kommunikasjon innunder språk og kultur står det at «eleven kan forstå enkle norske og svenske film, hjemmesider og andre tekster» og «eleven har viden om norsk og svensk sprog og kultur» (Børne- og undervisningsministeriet, 2019). Det siste om nabospråk som er relevant finner vi etter 6. trinn under kommunikasjon innunder språk og kultur hvor det står «eleven kan kommunisere i enkle situationer med nordmænd og svenskere» og «eleven har viden om ligheder og forskelle mellem dansk, norsk og svensk sprog» (Børne- og undervisningsministeriet, 2019).

I leseplanen fra 2019 etter 1. trinnforløp under kompetansemålet kommunikasjon, språk og kultur, står det «undervisningen omfatter arbejdet med det danske sprog med fokus på, at dansk kan tales på forskellige måder, og dertil på ligheder og forskelle mellem dansk og enkle norske og svenske udtryk» (Børne- og undervisningsministeriet, 2019). Etter 2. trinnforløp under kommunikasjon, innunder språk og kultur, står det «Undervisningen omfatter at undersøge egen og andres sproglige og kulturelle baggrund og socialt, kulturelt og geografisk betingede ligheder og forskelle mellem sprog. Undervisningen skal desuden inddrage enkle norske og svenske tekster» (Børne- og undervisningsministeriet, 2019). Etter 3. trinnforløp finner vi og nabospråk under språk og kultur, en underkategori av kommunikasjon. Her står det «Undervisningen omfatter kommunikation i enkle situationer med nordmænd og svenskere. Undervisningen omfatter sammenligning af dansk, norsk og svensk sprog samt sprogenes historie og kendetegn» (Børne- og undervisningsministeriet, 2019). I undervisningsveiledningen fra 2019 finner vi nabospråk under kommunikasjon og det nordiske perspektivet. Dette finner vi i 1. trinnforløp, 2. trinnforløp og 3. trinnforløp. I 1. trinnforløp er det lagt vekt på lesing av tekster som Emil i lønneberget og Pippi Langstrømpe, samt vekt på læring av ord som er annerledes eller som har annen ordstilling. Leseplanen oppfordrer til å søke på internett etter materiale. I 2. trinnforløp blir lytting trukket fram som

viktig og ett eksempel er å se på film. I 3. trinnforløp er det lagt vekt på kommunikasjon hvor det oppfordres til å etablere en vennskapsklasse i Norge eller Sverige hvor de kan kommunisere, helst på chat, og besøke hverandre og utveksle bilder etc. (Børne- og undervisningsministeriet, 2019).

4.2 Lærebøker

Lærebøkene jeg har valgt er hovedsakelig fra 6. trinn med noen unntak. Dette var ikke planlagt på forhånd, men da jeg undersøkte lærebøkene fant jeg nabospråkundervisning i flest bøker fra 6. trinn. Videre har jeg gått gjennom hver lærebok og tatt for meg sidene som omhandler nabospråkundervisning og hvordan nabospråk fremkommer i lærebøkene. Jeg har tatt for meg lærebøker fra alle de tre skandinaviske landene som inneholdt nabospråk og undersøkt disse.

4.2.1 Norske lærebøker

I Norge har jeg et utvalg på 5 lærebøker i norsk. Disse er *Agora språkbok 6*, *Safari lesebok 7b*, *Ordriket 4a elevbok*, *Nye Zeppelin 4* og *Salto elevbok 6a*. *Agora språkbok 6*, *Ordriket 4a elevbok*, *Nye Zeppelin 4* og *Safari lesebok 7b* er lærebøker som er gitt ut under LK06. *Salto elevbok 6a* er utgitt i 2021 og faller dermed inn under LK20. Lærebøkene er i mindre eller større grad i bruk i undervisning i dag. I arbeid med lærebøkene skal jeg hente ut det som kan knyttes opp mot nabospråkundervisning. Videre skal jeg gå inn på hver enkel bok og ta for meg hva som står der om nabospråkundervisning.

Agora språkbok 6 er en lærebok i norsk fra 2007 der kapittel 9 «Norsk, svensk, dansk og samisk» omhandler nabospråkundervisning. I innholdsfortegnelsen ved kapittelet står det skrevet noen mål. Disse sier blant annet «Sammenligne norsk, dansk og svensk språk» og «oversette fra dansk og svensk» (Heggem & Kverndokken, 2007, s. 5). *Agora språkbok 6* har tilsammen 4 sider som omhandler nabospråkundervisning. Dette er side 82 – 85. Side 82 og 83 tar først for seg en innledning hvor de presenterer de skandinaviske språkene og legger vekt på likheter. Det presiseres og at læreboken videre skal ta for seg et dikt på dansk og svensk og sammenligne de med oversettelser til norsk. På side 82 finner vi det danske diktet med oversettelser til bokmål og nynorsk. Side 83 tar for seg et svensk dikt hvor bare halvparten av diktet er oversatt til bokmål og nynorsk. Nederst på siden finner vi spørsmål knyttet til sidene, to snakk sammen spørsmål som sier at elevene skal lese diktene. I det

danske diktet skal de se på hva som er likt og hva som er forskjellig, mens i det svenske diktet skal de svare på hvordan man leser bokstavene ä og ö (Heggem & Kverndokken, 2007, s. 82 – 83). På de neste sidene, side 84 og 85, går læreboken videre inn på språkhistorien og hvorfor det er likhet mellom språkene. Her pekes det på norrønt og det indoeuropeiske språktreet som også er avbildet. Til slutt i tema nabospråk er det laget fire oppgaver der det er to av typen snakk sammen hvor de skal studere språktreet og hvilke greiner som har hvilke språk, samt se på et kart over Europa hvor de skal finne hvilke land som snakker hvilke språk. De to siste oppgavene er skriveoppgaver hvor de blant annet skal skrive inn skandinaviske, tyske og engelske ord inn i en tabell etter riktig språk (Heggem & Kverndokken, 2007, s. 84 – 85).

Safari lesebok 7b fra 2008 viser i innholdsfortegnelsen at det er 12 sider som omhandler nabospråk. Side 142 til 153 inneholder tekster på både svensk og dansk. (Kverndokken & Bakke, 2008, s. 3). På side 142 kommer en innledning om et gullhorn hvor historien kommer parallelt på både norsk og dansk på de neste sidene. Den norske versjonen vil stå til venstre, mens den danske står til høyre. I venstre marg på side 142 står det *les og finn oppgaver* med vekt på sammenligning av norsk og dansk språk. I tillegg har marginen på venstre side på side 146 spørsmål knyttet til hva som står i teksten og hvor stor forskjell det er på lesetempoet når man leser dansk kontra når man leser norsk (Kverndokken & Bakke, 2008, s. 142 – 147). Etter tekstene på norsk og dansk kommer det en tekst på norsk og svensk hvor den norske teksten står på venstre side og den svenske står på høyre side. Nederst på siden, side 148 og 149, står det en ordbank og to oppgaver. Den første oppgaven ber elevene gjøre oppgavene de hadde til den danske teksten til den svenske teksten. Den andre oppgaven ber elevene finne ut hva en rekke ord heter på svensk (Kverndokken & Bakke, 2008, s. 148 – 149). Etter de har lest ferdig teksten på norsk og svensk kommer to sider med en svensk sang og et dansk dikt hvor oppgavene til er å synge den svenske sangen, *vem kan segla förutan vind* og se på illustrasjonene og diskutere hvilke komponenter fra sangen og diktet som har inspirert illustrasjonen (Kverndokken & Bakke, 2008, s. 152 – 153).

Ordriket 4a elevbok er fra 2014 og har under kapittel 6 «Mat» et underkapittel som heter «Taleriket» hvor det er lagt vekt på svensk og dansk. Dette er én side på side 210. Siden starter med å presentere målet «kjenne til noen svenske og danske ord og kunne uttale dem» (Bjerke, Garmann, Hagen, Mæhle & Ulland, 2014, s. 210). Videre følger en vektlegging av at norsk,

svensk og dansk er like språk, men at de likevel kan være forskjellige. Så ramses det opp en del svenske og danske ord som skiller seg fra hverandre etterfulgt av spørsmål til uttale av ord, betydningen og generelt til det svenske og danske språket (Bjerke et al., 2014, s. 210).

Nye Zeppelin 4 fra 2017 har i kapittel 46 «Les dansk og svensk!» lagt vekt på nabospråk (Elsness, 2017, s. 4). Kapittelet er på fem sider og starter med mål for kapittelet. Målene sier at eleven skal kunne «fortelle hva disse ordene heter – på svensk: *gutt, høyre, morsom*. – på dansk: *gutt, le, lue*» (Elsness, 2017, s. 169). Videre fortsetter den første siden i kapittelet med to tekster hvor elevene på neste side får beskjed om å finne ut av hvilken tekst som står på svensk og hvilken tekst som står på dansk. Så kommer det kort informasjon om svensk og dansk og to ordlister, en for hvert språk, hvor elevene kan se hvordan ord skrives forskjellig, men fortsatt er like (Elsness, 2017, s. 170). På de tre siste sidene er det gåter på dansk og ordtak på svensk som står sentralt hvor de skal oversette gåtene og fortelle hva ordtakene betyr. Til slutt skal de sjekke målboksen på starten av kapittelet for å se hva de kan og fortelle hva de likte best med kapittelet (Elsness, 2017, s. 173).

I innholdsfortegnelsen til *Salto elevbok 6a* fra 2021 finner vi nabospråk under kapittel 5 «Språk i Norden» (Bjøndal, Eide & Elvebakk, 2021, s. 5). Dette er 27 sider som er knyttet til nabospråkundervisning. Kapittelets forside har mål man skal kunne etter kapittelet. Målene omhandler likheter og forskjeller mellom språk i Norden, språkslektskap, lese tekster på svensk og dansk, arveord, låneord, avløserord og skrive en fagtekst om språk. Kapitlet starter med en innføring i språkfamilier og en illustrasjon av det indoeuropeiske språktreet før det videre sees på språk i Norden og norsk, svensk og dansk som nabospråk (Bjøndal et al., 2021, s. 123 – 125). På de to neste sidene er det først informasjon om at det før i tiden var et felles språk i Norden. Videre legges det vekt på likheter og forskjeller hvor man skal lese og sammenligne et utdrag fra *Sangen om en brukket nese* på norsk, svensk og dansk (Bjøndal et al., 2021, s. 126 – 127). Sidene 128 og 129 tar for seg falske venner og nabovitser før det videre kommer spørsmål til de fem sidene som nettopp har vært lest. Videre er det oppgaver hvor elevene skal oversette en dansk tekst og en svensk tekst til norsk. Til slutt på side 129 er det en diskusjonsoppgave rundt hva som kan være vanskelig med forståelsen av svensk og dansk og om elevene synes det er viktig å lære om svensk og dansk (Bjøndal et al., 2021, s. 128 – 129). De neste to sidene handler om ordenes opprinnelse og arveord, låneord og avløserord og

oppgaver til dette hvor elevene skal arbeide med låneord og avløserord ut fra en tekst og en boble med ord (Bjøndal et al., 2021, s. 130 – 131). På de neste sidene som kommer står et utdrag fra boken «Ispiken» av Bent Haller hvor det etterpå kommer spørsmål til teksten (Bjøndal et al., 2021, s. 132 – 137). På side 138 blir elevene bedt om å skrive en fagtekst om språk før det på side 143 og 144 kommer kapitteloppgaver hvor oppgavene er å lage en muntlig presentasjon hvor de skal tenke seg at Norge, Sverige og Danmark er ett stort land og at de må bli enige om ett felles språk. I tillegg skal de arbeide videre med låneord og lese en liten tekst med oppgaver til. Tilslutt kommer et sammendrag over hva man har lest og en egenvurdering av hva man har lært og hvordan man synes det var (Bjøndal et al., 2021, s. 142 – 143). Læreboken inneholder også en del som heter *mer å lese* hvor elevene skal lese tekster om Sverige og Danmark (Bjøndal et al., 2021, s. 215 – 223).

4.2.2 Svenske lærebøker

Fra Sverige har jeg et utvalg på fem lærebøker. Lærebøkene er *Simsalabim grundbok 6*, *Svenskan 6*, *Säkra språket 6*, *Prima svenska 6* og *Klara Svenskan Språklära årskurs 5*. Lærebøkene er gitt ut under Lgr11. Dette er lærebøker som enten blir brukt i svensk skole i dag eller som ble anbefalt i min leting etter svenske lærebøker. Fra lærebøkene er målet å hente ut innhold som kan knyttes opp mot nabospråkundervisning. Videre skal jeg ta for meg lærebøkernes relevante innhold.

Simsalabim grundbok 6 fra 2014 tar for seg nabospråk i kapittel 2 «Ta ställning». På fremsiden til kapittelet står det ramset opp kunnskapskrav, men ingen av disse går spesifikt på nabospråk. Ett av kunnskapskravene går imidlertid på Sveriges forhold til andre språk (Ingelsten & Pollack, 2014, s. 35). Videre i kapittelet kommer det tre sider som omhandler nabospråk, med vekt på språk i Norden. Dette starter på side 44 og tar for seg språkkunnskap og generell informasjon om nordiske språk, før det kommer mer spesifikke karakteristiske trekk for hvert enkelt språk (Ingelsten & Pollack, 2014, s. 44 – 45). Videre på side 46 kommer det en svensk tekst som er oversatt til de andre språkene i Norden. Her skal elevene først lese den svenske teksten for så å lese de andre for å se likheter og forskjeller (Ingelsten & Pollack, 2014, s. 46).

En annen lærebok fra 2014, *Svenskan 6*, tar for seg fire sider om språk i Norden i kapittel 4 «Ledtråder» (Andersson, Hydén & Obbel, 2014, s. 4). Under mål for kapittelet står det et punkt som heter språkbruk. Her står det «Nordiska språk, nationella minoritetsspråk och varianter av svenska. De nordiska språken och likheter och skillnader med svenska språket» (Andersson et al., 2014, s. 98). Videre på side 121 starter underkapittelet om nordiske språk. Her kommer det først en liten introduksjon til språk i Norden før det så kommer litt om hvert enkelt språk i Norden og hva som er typisk for disse språkene (Andersson et al., 2014, s. 121 – 124). Til slutt på side 124 kommer det noen spørsmål til det elevene nettopp har lest. Her spørres det om de har kontakt med et nordisk språk eller om man har hørt et annet nordisk språk på ferie. Det er også spørsmål om hvilket språk de synes er lettest å forstå og hvorfor Norden ikke har et eget språk. Videre skal elevene diskutere om ett språk i Norden hadde vært positivt og se på fordeler og ulemper ved et felles språk (Andersson et al., 2014, s. 124).

Säkra språket 6 er den læreboken fra Sverige med flest sider om nabospråk. Her er det 26 sider i de to første kapitlene, «Norden förr» og «Norden nu», som tar for seg språk i Norden (Drejstam & Lehman, 2015, s. 2). Kapittelet starter med en tekst hvor elevene skal vise leseforståelse og svare på spørsmål til teksten etterpå. Her skal de lese en saga om hvordan det var i Norden før i tiden. På de neste sidene kommer det en rekke oppgaver om dobbel konsonant, adjektiv, substantiv, verb og adverb. Disse oppgavene flettes inn i tekster fra den danske forfatteren H. C. Andersen. Videre kommer spørsmål om tekstene og Norden med vekt på grammatikk (Drejstam & Lehman, 2015, s. 4 – 11). Side 12 og 13 er et portrett om H. C. Andersen med spørsmål til teksten. Sidene 14 og 15 er en oppsummering med spørsmål til det elevene har lest hittil i læreboken (Drejstam & Lehman, 2015, s. 12 – 15). På side 16 starter kapittelet «Norden nu». Her er det leseforståelse som opptar de første sidene hvor elevene skal lese om språkbruk i Norden og svare på spørsmål til teksten. Videre skal de lese gjennom en faktatekst om språkene i Norden, utviklingen av språkene og likheter og forskjeller mellom språkene. Etter dette skal de definere noen sentrale ord fra teksten og spørsmål til et avsnitt om likheter og forskjeller. Så kommer det et tankekart om det norske språket og spørsmål til tankekartet før de skal lage en faktatekst om det norske språket (Drejstam & Lehman, 2015, s. 16 – 21). Videre kommer det en side om informasjonssøking hvor de skal finne ut av hvilke språk som er nordgermanske og hvor de fant informasjonen. Etter dette er det en side om kildekritikk hvor de skal velge argumenter for om kilder er troverdige eller ikke med vekt på

en faktatekst om Danmark (Drejstam & Lehman, 2015, s. 22 – 23). Til slutt på side 29 kommer det oppsummeringsspørsmål til kapittelet hvor de skal svare på spørsmål knyttet til temaet de har jobbet med hittil (Drejstam & Lehman, 2015, s. 29).

Prima svenska 6 er fra 2015 og har hovedsakelig én side som konkret omhandler nabospråk. Dette er under kapittel 4 «Identitet». I innholdsfortegnelsen har kapittelet Identitet en rekke mål. Målene er delt opp etter samtale, skrive og lese. Under lese står det «Enkle tekster på de nordiska språken» (Eskilsson, 2015, s. 4). Videre på side 6 og 7 står det mål for årskurs 6. Her står det under språkbruk «Kunna känna igen de olika nordiska språken» (Eskilsson, 2015, s. 7). Målet fra innholdsfortegnelsen står igjen oppnevnt på forsiden av kapittelet på side 62. Side 71, Språk fra Norden, tar for seg nettsidene til de nasjonale tv-selskapene i Norden. Elevene får i oppgave å se på de forskjellige nettsidene, lese nyheter og finne aktuelle barneprogram. De skal videre skrive en rapport på hver hjemmeside hvor de skal legge vekt på oppsett og i hvilken grad de forstår hva som står på sidene (Eskilsson, 2015, s. 71). På side 81 kommer det en evaluering av kapittelet som elevene skal gjøre grupper. Her skal de blant annet diskutere hvilke nordiske språk de har hørt i virkeligheten (Eskilsson, 2015, s. 81). Litt lengre ut i læreboken dukker et kapittel om Europa opp på side 98. Kapittelet tar for seg befolkningstetthet og land i Europa og elevers refleksjoner rundt hvor de ville flyttet for å jobbe eller studere. I tillegg tar kapittelet for seg oversatte bøker hvor blant annet to bøker fra Norge og én bok fra Danmark trekkes fram som bøker oversatt til svensk (Eskilsson, 2015, s. 100 – 103).

Klara Svenskan Språklära årskurs 5 er en lærebok på 5. trinn fra 2016. Læreboken tar opp nordiske språk i kapittelet «Språkbruk» (Eriksson & Sahlin, 2016, s. 3). Her legges det først vekt på nordiske språk før vektleggingen flyttes over på norsk og dansk språk. De nordiske språkene får viet én side, mens både norsk og dansk språk får to sider. Dette utgjør fem sider om nabospråk. Den første siden om de nordiske språkene inneholder en tekst med informasjon om de nordiske språkene. Til siden kommer det fem spørsmål hvor de blant annet skal koble riktig setning til riktig språk. Setningen er «Hei, jeg heter Klara» på norsk, dansk, finsk og islandsk hvor elevene skal tegne strek til det språket setningen er skrevet på (Eriksson & Sahlin, 2016, s. 60). Den neste siden tar for seg norsk språk og et utdrag fra den norske boken *Sangen om en brukket nese* av Arne Svingen. Teksten står på norsk og elevene får spørsmål til

innholdet og hva de forstår. På den neste siden står samme utdraget på svensk og spørsmål til hvordan setninger ble oversatt (Eriksson & Sahlin, 2016, s. 61 – 62). De to siste sidene i kapitlet, og læreboken, tar for seg dansk språk. På den første siden skal elevene lese et utdrag fra boken *Nidstången* som er en del av PAX-serien skrevet av Åsa Larsson og Ingela Korsell. Teksten står på dansk og eleven får spørsmål til innholdet i teksten. Den siste siden tar for seg samme tekstutdrag, men nå oversatt til svensk. Elevene skal etter dette svare på spørsmål om oversettelsen av teksten fra dansk til svensk (Eriksson & Sahlin, 2016, s. 63 – 64).

4.2.3 Danske lærebøker

I Danmark har jeg undersøkt bøkene *Tid til norsk og svensk, lærervejledning* og *Fandango 6*. Til tross for at jeg fikk undersøkt flere lærebøker var det få som oppfylte kriteriene som ble satt for utvelgelse av lærebøker. Lærerveiledningen var av stor relevans og kan knyttes til hvordan man kan undervise i nabospråk. Jeg vil derfor presentere denne. I *Fandango 6* fant jeg noen sider som kunne kobles til nabospråk. *Tid til norsk og svensk, lærervejledning* er gitt ut under *Klare mål 2001* og læreboken *Fandango 6* er gitt ut under *Faghæfte 2009*.

Tid til norsk og svensk, lærervejledning er et selvstendig læreverk fra 2004 som tar for seg norsk og svensk språk og er en veiledning til hvordan lærere kan gjennomføre nabospråkundervisning i dansk skole (Harms, Bülow-Olsen & Skaarup, 2004). Dette er en veiledning som er bygd opp med 8 kapitler (Harms et al., 2004, s. 3). Det første tar for seg målsetninger hvor målene fra den danske læreplanen blir presentert. Videre står det om tekstvalg hvor de viser til undervisningsveiledningen og at de har tatt utgangspunkt i denne. Det neste kapitlet legger fram hvordan lærerveiledningen og materiale den inneholder kan anvendes. Videre kommer et kapittel om nordisk språk og historie. Det neste kapitlet heter «Norsk og svensk sprog» hvor norsk og svensk språk presenteres med grammatikk og eksempler på ord som er uttales likt, men skrives forskjellig (Harms et al., 2004, s. 10). Videre i kapitlet presenteres det tekster, rim og sanger på norsk og svensk med tilhørende CD slik at elevene får hørt tekstene og sangene lest av personer med norsk eller svensk uttale. I tillegg oppfordres elevene til å prøve å være med på uttalen av de norske og svenske tekstene eller sangene (Harms, et al., 2004, s. 19). De siste kapitlene tar for seg metodisk veiledning for innholdet i lærerveiledningen, og «Mediefortegnelse» som tar for seg eksempler på bøker til videre lesing, tv-programmer og nettsider for videre arbeid. Det siste kapitlet er en oversikt

over CD-innholdet delt opp i norsk og svensk språk. Boken er en veiledning for hvordan læreren kan drive sin undervisning i nabospråk og har føringer på hvordan man kan snakke med barn om de ulike tekstene. Elevene skal blant annet lese diktet *Frøet* av Inger Hagerup hvor læreren har spørsmål i veiledningen som kan være en åpner for samtale om diktet i et nabospråkperspektiv (Harms et al., 2004, s. 19).

Fandango 6 er en dansk lærebok fra 2010 og fremstår som en ren lesebok med tekster som elevene skal lese og svare på spørsmål til. Det som gjør denne læreboken relevant er at den inneholder tekster skrevet av norske og svenske forfattere. Selve innholdsfortegnelsen starter med spørsmålet «Litteratur – hvad er det?» (May & Arne-Hansen, 2010, s. 3). Under kapittel 3 finner vi teksten som er et utdrag fra romanen «Hellou og gudbai (og efterårets regn)» av den norske forfatteren Tormod Haugen. På slutten av utdraget fra romanen kommer det spørsmål til hva elevene har lest, men ingen av spørsmålene er relevante for nabospråk. Videre under kapittel 6 finner vi teksten «du og du og du» av den svenske forfatteren Per Nilsson. Her er det også spørsmål til teksten, men disse er heller ikke relevante for nabospråk. Til tross for dette kan teksten sees som relevant da den har skandinavisk forfatter.

5 Analyse

I analysen skal jeg kommentere materialet, altså det relevante innholdet i læreplanene og lærebøkene. Jeg skal gå inn på det enkelte lands læreplaner og se dem opp mot dokumentsteder, altså hva som er særegent for dokumentet, dokumentverktøy og troverdighet og tolkning/betydning. I arbeid med lærebøker vil det kommenteres ut fra kildekritiske og kontekstuelle vurderinger, utvelging og registrering av relevant innhold og kategorisering. Videre skal jeg sammenligne de enkelte landenes læreplaner og lærebøker, før jeg til slutt skal sammenligne de norske, svenske og danske læreplanene og lærebøkene. I analysen vil jeg og benytte meg av tidligere forskning og relevant teori i arbeid med funn fra læreplaner og lærebøker.

5.1 Læreplaner

I dokumentanalysen vil jeg legge vekt på dokumentsteder, dokumentverktøy og troverdighet og tolkning/betydning. Innenfor dokumentsteder vil det vektlegges hvordan skolen og skolens syn har endret seg, i tillegg til å se hva som er særegent for dokumentet og hvordan det speiler samfunnet. Med vekt på dokumentverktøy vil det være relevant å gå videre inn på læreplanen som er styringsdokument. Det vil si at læreplanen ikke er nøytral, men heller former praksisen for skolen. I arbeid med troverdighet og tolkning/betydning er det relevansen for dokumentet og hva dokumentet faktisk forteller oss som står sentralt. Videre ser man og på om noe av innholdet i læreplanen er åpent for tolkning. I tillegg vil det være relevant å se læreplanen opp mot relevant teori.

5.1.1 Norske læreplaner

Fra Norge har jeg tatt for meg læreplanen i norsk. Jeg har først lest gjennom «Om faget» for å se om jeg finner noe av relevans der før jeg har gått gjennom kompetansemålene for å finne konkrete mål som omhandler nabospråkundervisning. Dette har jeg gjort i både *L97*, *LK06* og i *LK20*. En utvikling som kommer fram er hvordan kompetansemålene har endret seg fra *L97* til *LK06* til *LK20*. I utviklingen fra *L97* til *LK20* har det blitt lagt mer vekt på nabospråk i læreplanen. Mens *L97* bare hadde ett mål etter 6. trinn, har *LK06* to kompetansemål, ett etter 4. trinn og ett etter 7. trinn. *LK20* har først om nabospråk under kjerneelementer. Etter dette kommer to kompetansemål etter 7. trinn. En tendens man oppdager er hvordan målene har

blitt mer omfattende. Vektleggingen i læreplanen har gått fra lesing av nabospråk til lesing, forståelse og sammenligninger av norsk, svensk og dansk språk. Ser man på formuleringene i læreplanene har det gått fra at elevene skal møte nabospråk i opplæringa i *L97*, mens i *LK06* og *LK20* inngår møte med nabospråk som et mål for opplæringa der de skal lære seg forskjellige aspekter rundt nabospråk. Den norske læreplanen, til tross for indre endringer over tiden, forblir særegen ved at den setter hovedføringer for undervisningen i norsk skole og speiler utviklingen i samfunnet. Nordisk ministerråd ytret gjennom sin språkdeklarasjon at nabospråkundervisningen i skolen burde styrkes (Nordiska ministerrådet, 2006, s. 63). Ser vi språkdeklarasjonen opp mot utviklingen av læreplanen kan vi se at etter *LK06* og *LK20* har nabospråk fått større plass i læreplanen enn tidligere, tydeligst er det i *LK20*. Til tross for dette er det fortsatt bare lagt vekt på svensk og dansk språk, samt nabospråk. De andre nordiske språkene nevnes ikke i de norske læreplanene. I tillegg har *LK20* også mål som tar for seg andre språk, noe man kan dra inn i nabospråkundervisningen med vekt på de andre nordiske språkene som ikke nevnes konkret (Kunnskapsdepartementet, 2019). I lys av det europeiske rammeverket for språk og dens føringer for hva en læreplan burde ta hensyn til kan vi se at den norske læreplanen har tatt delvis utgangspunkt i disse hensynene. Blant annet tar *LK20* utgangspunkt i mer enn ett språk ved å formulere det som andre språk. På en annen side avgrensers de i noen av målene ved å spesifikt nevne svensk og dansk språk.

Læreplanen som dokument er med på å forme praksisen ved at den forteller hva elevene skal kunne og legger dermed føringer for hva undervisningen skal inneholde. Læreplanen er et offentlig dokument som beholder god troverdighet. Læreplanen forteller konkret hva som forventes at elevene skal lære i skolen, men sier ingenting om hvordan man skal drive denne undervisningen. Basert på dette kan man si at læreplanen er åpen for tolkning for hvordan man velger å bruke kompetansemålene i undervisning. I tillegg kan målene som omhandler andre språk være noe uklare da det ikke står hvilke språk det skal undervises i. Det blir derfor opp til brukere av læreplanen å tolke hva som menes. Både *L97*, *LK06* og *LK20* er tydelige i sine formuleringer og legger lite innhold åpent for tolkning. *LK20* har blitt tydeligere enn *L97* og *LK06* når det kommer til lesing av tekster på nabospråk. Her spesifiserer *LK20* hva slags tekster, mens *L97* og *LK06* bare nevner ordet *tekster*. I tillegg ser man at *LK20* har lagt vekt på sammenligning av talespråk, mens *LK06* har lagt vekt på å forstå noe tale. Begge læreplanenes mål går på forståelse, men *LK20* har mindre tolkningsrom for hva forståelse innebærer.

5.1.2 Svenske læreplaner

I Sverige har jeg sett på læreplanen for faget svensk. Fra læreplanen skal jeg kommentere på materiale som inneholder nabospråk eller språk i Norden. Fra *Lpo 94* til *Lgr11* har det gått fra en vektlegging av litteratur og erfaringer med språk fra nordiske naboland, til at det legges større vekt på kjennetegn og språklige likheter og forskjeller. Vektleggingen på møter og erfaringer med språket forblir det samme. Både *Lpo 94* og *Lgr11* ordlegger seg noe forskjellig angående nabospråkets plass i læreplanen. Mens *Lpo 94* legger vekt på hva man skal streve mot, legger *Lgr11* vekt på hensikten med emnet og viser hvilket innhold elevene kommer til å møte i faget. I tillegg ser man en endring ut fra hvor i læreplanen målene kommer. *Lpo 94* har målene under mål å streve mot, og spesifiserer ikke mål for årskurs, i motsetning til *Lgr11* som både har målene under emnets hensikt og under årskurs. I tråd med *Nordisk språkdeklarasjon* har målene i *Lgr11* blitt tydeligere og har lagt mer vekt på de nordiske språkene, blant annet ved å ha belyst flere aspekter ved nabospråkene. I motsetning til den norske læreplanen har den svenske læreplanen lagt vekt på de nordiske språkene og språk fra de nordiske nabolandene, og nevner verken norsk eller dansk spesifikt i læreplanene. I lys av det felles europeiske rammeverket for språk ser man at de svenske læreplanene avgrenser formuleringen av språk i læreplanen til nordiske språk. Samtidig kan man se at *Lpo 94* også åpner for språk fra andre steder i verden. Dette gjelder ikke *Lgr11*, som bare nevner svensk, minoritetsspråk og nordiske nabospråk i mål knyttet til språkopplæring.

På lik linje med den norske læreplanen er den svenske også særegen i at den legger føringer for hva undervisningen skal inneholde og hva elevene skal kunne etter endt skolegang. I tillegg er læreplanen godt tilpasset for lærere og andre som skal bruke dokumentet, men kan tolkes dit at *Lgr11* er noe mer oversiktlig enn *Lpo 94*. Læreplanen er utarbeidet av Skolverket, en forvaltningsmyndighet gjennom staten, som har ansvaret for å styre skolen (Skolverket, 2022). På bakgrunn av dette er troverdigheten til dokumentet sterkt tilstede. Læreplanen åpner opp for tolkning gjennom at den, på samme måte som Norge, nevner andre språk i målene sine. Dette gjør at det blir opp til den enkelte å tolke hva som ligger i andre språk. Her ser vi også tendensen til at *Lgr11* er noe mer tydelig enn *Lpo 94* i lys av hvor mye læreplanen åpner for tolkning av målene. Blant annet går *Lgr11* tydeligere inn på hvilke kjennskaper elevene skal ha

til nordisk språk. Dette skiller seg fra *Lpo 94*, hvor det ikke står spesifisert hvilken erfaring eller kjennskap de skal ha til de nordiske språkene.

5.1.3 Danske læreplaner

De danske læreplanene strekker seg fra 2001 til 2019. De er alle fagspesifikke for faget dansk og fra disse er det hentet ut mål og annet innhold som omhandler nabospråk eller språk i Norden. Fra 2001 til 2019 er det endringer innad i læreplanen. Den er blitt mer detaljert og presis og legger større vekt på kommunikasjon. Formålet for læreplanen er av samme karakter gjennom alle planene, nemlig at faget skal gi tilgang til nordisk språk- og kulturfellesskap. En ulikhet som kommer frem gjennom utviklingen av planene er at man i 2019 finner mål knyttet til nabospråksundervisning på 1. – 2. klassetrinn i tillegg til 3. – 4. og 5. – 6. Målene har gått fra å legge vekt på lesing, til forståelse med vekt på likheter og forskjeller og kommunikasjon. Leseplanen, som skal forsterke målene, og undervisningsveiledningen har blitt mer trinnsesifikke og utvikler seg i takt med teknologi og internett. I tillegg har undervisningsveiledningen for alle planene et kapittel som heter nordisk perspektiv. I de nyeste planene har kapittelet blitt mer trinnsesifikt. Dette vises blant annet gjennom *Klare mål fra 2001* som legger stor vekt på lesing av tekster. I *Faghæfte 2009* blir denne vektleggingen av lesing flyttet til mål om forståelse av ord og uttrykk, noe som blir vektlagt sterkt i planene for 2014 og 2019. I tillegg har målene endret plassering i læreplanene. Mens de i planene fra 2001 og 2009 er plassert under kategorier som «det talte språk» og «det skrevne språk – lese», har læreplanene fra 2014 og 2019 målene for nabospråk under «kommunikasjon – språk og kultur». Læreplanen nevner hovedsakelig norsk og svensk språk. Bare under formål og i undervisningsveiledningen nevnes språk i Norden eller det nordiske perspektivet på språk. Dette kan vi tolke som at den danske læreplanen legger vekt på det nordiske perspektivet, men igjen ser på norsk, svensk og dansk som språkene de skal lære om innenfor Norden. I lys av *Nordisk språkdeklarasjon* blir det lagt vekt på forståelsen av nabospråk etter 2009. Gjennom de videre læreplanene ser man en utvikling hvor det blir tydeligere hva forståelse innebærer og undervisningsveiledningene viser oss mer spesifikt hva elevene burde jobbe med. Den danske læreplanen er særegen i at den er delt opp i tre deler: *Fælles mål, Læseplan og undervisningsvejledning*. Inndelingen gjør at den danske læreplanen er den eneste av de skandinaviske læreplanene som har tydelige føringer på hvordan undervisningen burde foregå, da også hva undervisning i nabospråk skal inneholde helt

konkret. I tillegg er dette den eneste av de skandinaviske læreplanene som legger vekt på kommunikasjon og kontakt med de andre skandinaviske landene som et mål og en arbeidsmåte for å oppnå forståelse i norsk og svensk. Læreplanen i dansk kan sees i lys av Det felles europeiske rammeverket for språk. Den danske læreplanen avgrensner nordiske språk til språkene norsk og svensk. Allikevel åpner de og for andre språk i læreplanen under andre temaer, noe som gjør at de ikke binder seg til bare ett språk i språkundervisningen.

Klare mål og fagheftene er utarbeidet av Undervisningsministeriet som nå heter Børne- og Undervisningsministeriet. Dette gjør at troverdigheten for dokumentet er sterkt, da det er et statlig utarbeidet dokument. Læreplanen som et statlig utarbeidet dokument betyr også at dokumentet legger statlige føringer for utdanningen i Danmark. Denne føringen er mye tydeligere enn i de andre skandinaviske landene grunnet undervisningsveiledningen. Læreplanen er godt tilrettelagt for lærere og andre som bruker læreplanen. Den danske læreplanen er generelt svært presis og lite åpen for tolkning. Allikevel kan læreplanen i noen tilfeller, som under nordisk perspektiv i undervisningsveiledningen, åpne for tolkninger. I eksempelet med nordisk perspektiv kan man tolke det som står om undervisning i norsk, svensk og dansk til at det er disse språkene den danske læreplanen mener er de viktigste å legge vekt på i Norden.

5.2 Lærebøker

I analysen av lærebøkene vil det være tre sentrale punkter som belyses. Det ene punktet er utvelging og registrering av relevant innhold. Det andre er kategorisering, hvor innholdet vurderes og tolkes opp mot andre lærebøker med vekt på antall sider, hvordan det blir presentert, hvordan læreboken omtaler språk, og hva som er det konkrete innholdet tilknyttet nabospråk. Det tredje er kildekritiske og kontekstuelle vurderinger. Her vil jeg se nærmere på tilgjengeligheten, relevansen, autentisiteten og troverdigheten til innholdet i bøkene og hvordan innholdet er i forhold til andre lærebøker og læreplanen.

5.2.1 Norske lærebøker

I utvelgingen av norske lærebøker som oppfylte kriteriene, fant jeg at var det varierende hvor mye hver enkelt lærebok hadde om nabospråk. Det var også varierende hvilke trinn som tok for seg nabospråk. Lærebøkene som ble valgt ut er fra 4. trinn, 6. trinn og 7. trinn. I lærebøkene

ble det lagt størst vekt på norsk og svensk språk og lite vekt på språk i Norden. I arbeid med innholdet ser vi at lærebøkene bare har tekster på norsk, svensk og dansk og har et skandinavisk perspektiv på nabospråkundervisningen. Som nevnt er det varierende hvor mye hver enkelt lærebok har om nabospråk. Antall sider om nabospråk varierer fra én side til 27 sider. Hvordan lærebøkene velger å presentere og vektlegge temaet varierer. Flere av lærebøkene har lagt vekt på sammenligning av språkene og at de ofte har ordlister eller tekster hvor elevene skal sammenligne språkene. Det er bare to av lærebøkene som konkret tar for seg språkhistorie, dette er *Agora språkbok 6* og *Salto elevbok 6a*. Disse tar for seg hvorfor det er likheter mellom språkene i form av historie. I de andre lærebøkene kommer ikke denne forståelsen fram på samme måte og elevene blir fortalt at det er en sammenheng mellom språkene hvor de skal bruke tekster og litteratur for å forstå sammenhengen. *Salto elevbok 6a* er også den læreboken som nevner Norden og tar for seg nabospråk i et nordisk perspektiv, i motsetning til de andre lærebøkene. Variasjonen i lærebøkene viser og ett bilde på at lærebøkene vektlegger målene fra læreplanene ulikt.

Alle lærebøkene uten om én, *Salto elevbok 6a*, er alle utgitt under LK06. *Salto elevbok 6a* er utgitt under LK20. Av lærebøkene er den tidligste gitt ut i 2007, etterfulgt av en i 2008. De to neste lærebøkene kom i 2014 og 2017, før den siste kom i 2021. Til tross for at lærebøkene er i bruk i større eller mindre grad i klasserommet, kan man stille seg kritisk til at lærebøker som er 15 år gamle fortsatt tas i bruk. Mye har skjedd i både samfunnet og læreplanene siden den tid. På den andre siden inneholder disse lærebøkene relevant innhold som gjør at lærebøkene fortsatt kan virke relevante. Det som derimot skiller de eldste fra de litt nyere er tiden lærebøkene har fått til å speile læreplanen og den nordiske språkdeklarasjonen, noe som gjør at lærebøkene fra 2014 og 2017 i prinsippet har kunnet bearbeide kompetansemålene fra LK06 bedre og dermed formidlet nabospråkundervisningen i sterk tråd med læreplanen. Lærebøkene som er gitt ut kort tid etter læreplanene ble gitt ut vil da ha mindre tid til å speile læreplanene og dermed kanskje formidle nabospråkundervisningen noe dårligere. Sett fra en annen side er det ikke stor forskjell mellom lærebøkene og de kan sees som like relevante til tross for utgivelsesår.

5.2.2 Svenske lærebøker

De svenske lærebøkene som ble undersøkt er hentet fra både 5. trinn og 6. trinn. Det som skiller de svenske lærebøkene fra de norske lærebøkene er hovedsakelig hvilke språk de vektlegger i nabospråkundervisningen. Mens de norske lærebøkene legger vekt på svensk og dansk, tar de svenske lærebøkene for seg alle språkene i Norden og legger lik vekt på disse. Unntaket er en lærebok som videre vektlegger norsk og dansk. Som i Norge, varierer også antall sider i lærebøkene som inneholder nabospråk. Det er alt fra 1 – 26 sider. Felles for lærebøkene er at de har en kort intro eller informasjon om språkene i Norden og eksempler hvor de viser fram språkene. Det legges og vekt på likheter og forskjeller i språkene, men man ser at noen av lærebøkene har klart å utdype dette noe bedre enn andre og lar elevene også jobbe grundigere med likhetene og forskjellene. I tillegg ser vi forskjeller i hvordan lærebøkene velger å legge fram nabospråk. Mens noen lærebøker velger en informativ fremtoning i lærebøkene, har én av lærebøkene flettet inn nabospråkundervisningen i andre aspekter som er en del av svenskundervisningen, som leseforståelse, tankekart, kritisk tekning og grammatikk. Det er også en forskjell i hvor mye informasjon som står i lærebøkene om de andre språkene, noen lærebøker går i detalj, mens andre oppfordrer elevene selv til å utforske. Innad blant de svenske lærebøkene er det en lærebok som skiller seg ut. *Klara svenskan språklære åk 5* tar spesifikt for seg norsk og dansk språk, med vekt på leseforståelse, etter presentasjon av de nordiske språkene. Bare noen av lærebøkene tar for seg norsk og dansk konkret, resten av lærebøkene nevner alle språkene i Norden på lik linje. Dette kan tolkes som at svenske lærebøker, i sitt arbeid med nabospråkundervisning, vurderer språkene i Norden som like viktige som de skandinaviske. Alle lærebøkene er gitt ut av store forlag i Sverige, noe som gjør at det ikke foreligger noen tvil rundt troverdigheten og relevansen til lærebøkene. De svenske lærebøkene er alle gitt ut under *Lgr11*. Lærebøkene er gitt ut i 2014 og 2015, noe som gjør at lærebøkene skal ha hatt tid til å rette seg etter læreplanen.

5.2.3 Danske lærebøker

Få danske lærebøker hadde innhold knyttet til nabospråk. Lærebøkene som ble valgt ut skiller seg fra hverandre basert på hvor mye innhold fra lærebøkene som knytter seg til nabospråk. Den ene læreboken legger vekt på mange aspekter innen nabospråkundervisningen og er et læreverk konstruert for nabospråkundervisning, mens den andre læreboken har tekster oversatt til dansk av skandinaviske forfattere og har dermed lite relevans for

nabospråkundervisningen. Det kan virke som at det er få lærebøker fra Danmark som har innhold knyttet til nabospråk. Det kan heller se ut til at det lages egne verk for nabospråksundervisning, som *Tid til norsk og svensk, lærervejledning*. I første omgang hadde jeg vanskelig for å tro at danske lærebøker ikke skulle inneholde noe som var av relevans for nabospråk, men etter nøye gjennomgang av ulike lærebøker fra Danmark ser det ut til at danske lærebøker ikke vektlegger nabospråk og legger heller opp til at dette er noe lærerne må gjøre på eget initiativ. Lærebøkene jeg undersøkte i Danmark var fra 2004 og 2010. Sidetallet varierer fra 16 til 43 sider. Mens *Fandango 6* er en lesebok, legger *Tid til norsk og svensk, lærervejledning* vekt på Nordens språk og historie, språk i Norge og Sverige og lytteeksempler til norske og svenske tekster. Boken handler eksplisitt om nabospråkundervisning. Dette styrker at det ikke er funn i læreverker for faget dansk om nabospråk, da det her er utformet egne verk for temaet. Til tross for at *Fandango 6* er en ren lesebok og ikke har noe konkret innhold om nabospråk, finner jeg den aktuell å ta med da tekstene kan brukes som en samtalestarter for undervisning om nabospråk og den kan vise en generell tendens til hvordan lærebøker fra Danmark er utformet.

Ingen av forlagene eller organisasjonene jeg hadde kontakt med tipset meg om *Tid til norsk og svensk, lærervejledning*. I samtaler med mine danske kontakter ble jeg tipset om denne boken og regner den som troverdig da jeg fikk bekreftet av en dansk lærer at den ble brukt i undervisning. Læreren visste ikke om det var mange som hadde kjennskap til eller brukte lærerveiledningen i sin undervisning. Dette gjør det derfor vanskelig å skulle stadfeste om denne boken er representativ for hva som brukes i dansk skole. Boken er gitt ut i 2004 under *Klare mål 2001*. Etter *Klare mål 2001* har det kommet tre fornyelser av læreplanmålene, derfor er ikke boken oppdatert på de nyeste læreplanmålene som har kommet i ettertid.

5.3 Sammenligning av læreplaner og lærebøker

Videre skal jeg se om det er noen sammenheng mellom læreplaner og lærebøker i de forskjellige landene og lærebøkernes implementering av læreplanmålene. I tillegg vil det sees opp mot tidligere forskning, teori og den Nordiske språkdeklarasjonen. Læreplanene som skal sammenlignes med lærebøkene vil være de som var/er relevante for lærebøkene med vekt på når de ble gitt ut.

5.3.1 Norske læreplaner og lærebøker

Ser vi læreplanen i sammenheng med lærebøkene kan man se at kompetansemålene gjenspeiler innholdet i lærebøkene. Lærebøkene legger størst vekt på forståelse, noe som knyttes til kompetansemålene om forståelse. Bare en av lærebøkene dekker tydelig målet knyttet til litteratur og lesing. De andre lærebøkene kan også knyttes til dette målet, men ikke i like sterk grad, da det legges vekt på forståelse gjennom lesing. I utviklingen av kompetansemålene kan vi og se en utvikling i lærebøkene hvor innholdet i lærebøkene endres i takt med læreplanen. Den nyeste læreboken, *Salto elevbok 6a*, innfrir kompetansemålene fra *LK20* og tar for seg både forståelse, lesing og sammenligning. Basert på dette kan vi se en sammenheng mellom norske læreplaner og lærebøker både med *LK06* og *LK20* og vi kan se at læreplanene muligens har vært med på å forme innholdet i lærebøkene. Allikevel er vektleggingen av innholdet i lærebøkene ulikt basert på målene fra læreplanen. For eksempel kan noen av målene i lærebøkene knyttes konkret til læreplanmålene, mens andre mål i lærebøkene virker mer fritt basert på læreplanen og har lagd sin egen vri på målene. I tillegg kan man på den ene siden se at noen av lærebøkene har valgt en mer detaljert tilnærming og har tatt for seg mer enn det læreplanen krever at elevene skal kunne. På den andre siden kan vi da se til lærebøkene som kort har tatt for seg nabospråk, noe som kan tenkes at er gjort bare for å kunne dekke hele eller deler av læreplanmålene. I tillegg er det både mål etter 4. og 7. trinn i *LK06*, men bare i få tilfeller finnes det lærebøker med innhold om svensk og dansk språk fra 1. – 4. trinn.

Aas sin undersøkelse fra 2000 stadfestet at lærere mente det var for lite undervisningsmateriell og for lite tid. Tidsaspektet vil være vanskelig å kunne uttale seg om basert på min problemstilling, men ser man det rent teoretisk er læreplanen lagt opp slik at kompetansemålene skal være mulige å gjennomføre i undervisningen. Det som kan diskuteres er hvorvidt det er for lite undervisningsmateriell. Legger man vekt på antall lærebøker som omhandler nabospråk kan man se at det i Norge finnes flere lærebøker som legger vekt på nabospråkundervisning. Dette kan tale imot Aas (2000) sine funn om lite undervisningsmateriell. Ser man derimot bare på innholdet i lærebøkene, er innholdet i lærebøkene lite og kortfattet. Tolket man innholdet som lite undervisningsmateriell, vil dette styrke Aas (2000) sine funn. Som nevnt tidligere kan man tolke læreplanens utvikling i tråd

med *Nordisk språkdeklarasjon*. *Nordisk språkdeklarasjon* kan ha påvirket de norske læreplanene og utviklingen av læreplanmålene. I lys av det europeiske rammeverket for språk har den norske læreplanen fulgt føringene for en åpen læreplan som legger vekt på språk. Samtidig har læreplanen noen avgrensninger når det er snakk om nabospråk, noe som styrker føringene fra *Nordisk språkdeklarasjon*. I Norge er det i tillegg stortingsmeldinger som også legger vekt på språkfelleskapet og styrking av dette i skolen. Ser man da på utviklingen i læreplanene og lærebøkene kan man dermed tolke det som at *Nordisk språkdeklarasjon* og stortingsmeldingene kan ha hatt en påvirkning.

5.3.2 Svenske læreplaner og lærebøker

De svenske lærebøkene kan sees i sammenheng med læreplanen ved at læreplanens vektlegging av kjennetegn på typiske ord og begreper i nabospråkundervisningen kommer til syne i lærebøkene. Både læreplanen, *Lgr11*, og lærebøkene tar for seg språkene i Norden. Læreplanene sier forøvrig nordiske nabospråk, hvor da svenske lærebøker, med noen unntak, velger å tolke nordiske språk som alle språkene i Norden. En av lærebøkene som ble undersøkt var den eneste som tok for seg norsk og dansk språk. Denne vektleggingen av norsk og dansk språk viser en tolkning av det læreplanen omtaler som nordiske nabospråk til at nordiske språk betyr norsk og dansk språk. Videre ser vi at hvordan lærebøkene velger å fremstille innholdet varierer. Noen av lærebøkene har tatt et tydelig utgangspunkt i læreplanmålene, mens andre lærebøker har valgt å tolke læreplanen slik at læreplanmålene blir ivaretatt, men ikke kommer like tydelig fram. Noen av lærebøkene har egne mål de enten har formulert med bakgrunn i læreplanen eller hentet rett ut fra læreplanen. Man kan også se på innholdet i lærebøkene at de tydelig reflekterer læreplanmålene, mens andre lærebøker har tatt utgangspunkt i læreplanmålene og vinklet det på en måte som passet læreboken best. I tillegg ser vi at noen av lærebøkene bare dekker noen av læreplanmålene. *Lgr11* har bare mål i 4.-6. kurstrinn, noe som forklarer hvorfor nabospråk var å finne i lærebøker fra 5. trinn til 6. trinn.

I lys av den Nordiske språkdeklarasjonen kan man tolke utviklingen i læreplanen i tråd med deklarasjonens innhold. Utviklingen ser man best i læreplanene, da lærebøkene alle er fra samme tidsperiode etter at deklarasjonen ble utgitt. Ser man lærebøkene i lys av Aas (2000) sine funn om lite undervisningsmaterieell kan man se her at Sverige har flere lærebøker med innhold om nabospråk, men på samme måte som Norge er det og varierende hvor mye

innhold det er. Lærebøkene innhold er noe som kan tolkes både til at det det nok undervisningsmateriell hvor det er flere lærebøker å velge mellom, men det kan og tolkes dit at det finnes lite undervisningsmateriell da innholdet i lærebøkene er minimalt.

5.3.3 Danske læreplaner og lærebøker

I sammenligningen av danske læreplaner og lærebøker finner man et stort sprik mellom hva som står i læreplanen og innholdet i lærebøkene. Læreplanen er utfyllende og legger tydelige føringer for nabospråkundervisning. Dette finner man ikke igjen i de lærebøkene som ble undersøkt. Lærebøkene for faget dansk har generelt lite innhold om andre språk og det var utfordrende å finne fram til lærebøker med nabospråkinnhold. *Undervisningsvejledningen* tar grundig for seg ulike måter å drive nabospråkundervisning, men nevner ikke lærebøker som en av måtene å drive denne undervisningen på. Det kan derfor se ut til at Danmark har egne læreverk for nabospråkundervisning. Lærerveiledningen går under *Klare mål 2001* hvor vi ser at læreverket reflekterer målene i læreplanen. Ser man bort fra slike verk som dette er det stort sprik mellom hva læreplanene sier og hva lærebøkene sier. Med vekt på læreplanen ser vi at de danske læreplanene, i lys av *Nordisk språkdeklarasjon*, har utviklet seg og vektlegger nabospråk i tråd med deklarasjonen. Dette skiller seg fra lærebøkene. Læreplanene er godt utfylt og de mest detaljerte i Skandinavia. Derfor blir det stort sprik mellom læreplanene og lærebøkene når de fleste lærebøker ikke tar for seg nabospråkundervisning. Til tross for dette kan det virke som at de danske læreplanene legger opp til at lærere skal ta utgangspunkt i *Undervisningsvejledningen* og jobbe med nabospråk gjennom andre medier og bøker enn lærebøkene i faget Dansk.

Tidligere forskning tyder også på at dansklærere ikke vektlegger undervisning i nabospråk da danske lærere synes det er lite viktig og/eller føler seg lite kompetente på område (Sørensen & Børjesson, 2019, s. 27). Ser vi dette i lys av funnene kan vi på den ene siden tolke det som at lite arbeid med nabospråkundervisning speiles i utformingen av lærebøkene og at det i noen grad kan beskrive hvorfor det ikke er så mye å finne i danske lærebøker. På den andre siden kunne man tolket det som at lite innhold i lærebøkene også kan føre til at lærerne ikke legger vekt på nabospråkundervisning. Dette kan føre til at holdninger som at nabospråkundervisning ikke er viktig eller at man ikke har nok kompetanse blir sterkere blant lærere. Ser man det i lys av Aas (2000) sin undersøkelse kan man se at hennes funn om lite

undervisningsmateriell og undervisningens lille betydning stemmer. Lærebøker med nabospråkinnhold i Danmark var det lite av, noe som skiller seg fra de andre skandinaviske landene. Allikevel vil det kunne tolkes dit at det styrker Aas (2000) sine funn om lite undervisningsmateriale.

5.4 Norske versus Svenske versus Danske læreplaner og lærebøker

Til slutt i analysen skal jeg se på funnene i læreplanene og lærebøkene i de enkelte landene og se disse opp mot funnene i de andre landene. I Skandinavia ser vi tydelige forskjeller på hvordan landene har valgt å vektlegge nabospråkundervisning. Norge er det landet som spesifikt bare legger vekt på Skandinavia og skandinaviske språk med få unntak både i læreplan og lærebøker. I motsetning til i de svenske læreplanene nevnes språk i Norden lite og det er tydelig at språkene i Skandinavia er det som legges størst vekt på i nabospråkundervisningen i Norge. De svenske læreplanene på sin side har lagt all vekt på språkene i Norden og nevner sjeldent språkene i Skandinavia. Vektleggingen av de nordiske språkene kan sees på som at den svenske læreplanen likestiller alle de nordiske språkene med hverandre. I likhet med de norske læreplanene, legger de danske læreplanene vekt på språk i Skandinavia. Til tross for at norske, svenske og danske læreplaner har forskjellige syn på hva nabospråkundervisningen skal inneholde, ser man fortsatt likheter. Disse likhetene sees i at læreplanene legger vekt på likheter og forskjeller i de skandinaviske språkene. I tillegg legger norske og danske læreplaner også vekt på lesing som en vei til forståelse.

Begge landene har innhold i lærebøkene som kan sees opp mot læreplanene. Innholdet i de norske og svenske lærebøkene har mange likheter, blant annet er det en lærebok fra Norge og en lærebok fra Sverige som tar for seg boken *Sangen om en brukket nese* og har den oversatt slik at elevene skal se likheter og forskjeller mellom språkene. I tillegg er likheter og forskjeller mellom språkene noe som vektlegges i nesten alle lærebøkene som ble undersøkt i Skandinavia. Innhold om nabospråk i de skandinaviske lærebøkene kan direkte eller indirekte kobles til konkrete mål i læreplanene. Her er det hovedsakelig norske og svenske lærebøker det er snakk om, hvor lærebøker og læreplaner kan sees i sammenheng. Lærebøkene har til felles at de legger opp til arbeid med forskjeller og likheter i språket. Både lærebøkene i Sverige og læreverkene i Danmark omtaler nynorsk og bokmål som en del av det norske

språket, men omtaler norske dialekter i liten grad. Ut fra dette ser vi at det er lite vekt på variasjonene i språkene.

Samsvaret mellom de norske og svenske læreplanene og lærebøkene skiller seg sterkt fra danske læreplaner og lærebøker. De danske læreplanene er de mest detaljerte i Skandinavia, mens lærebøkene inneholder minst om nabospråk i Skandinavia. Lærerveiledningen er den eneste boken man kan koble opp mot læreplanmålene i den danske læreplanen. Ser man bort fra denne var det ingen andre lærebøker som ble undersøkt som kunne kobles mot læreplanmålene som knyttet seg til nabospråk. Basert på dette ser man at det er lite sammenheng mellom danske læreplaner og danske lærebøker. Ut fra dette funnet får man et inntrykk av at læreplanen legger opp til at dansklæreren selv skal velge hvordan de vil undervise i nabospråk, noe vi kan tolke som en av grunnene til at det legges lite vekt på nabospråk i lærebøkene.

I lys av tidligere forskning kan vi se at Norge, som er best på å forstå nabospråk, også legger størst vekt på nabospråk i læreplaner og lærebøker. Sverige scorer dårligere enn Norge i nabospråkforståelse, men har som Norge lagt vekt på nabospråk både i læreplaner og lærebøker. Den største forskjellen er Sveriges vektlegging av Norden fremfor Skandinavia. Vektleggingen kan tolkes slik at svenske styresmakter ikke legger noen større vekt på Skandinavia, da språksamarbeidet skal ifølge *Nordisk språkdeklarasjon* foregå i hele Norden. Denne vektleggingen viser at sammenligningen mellom de skandinaviske språkene ikke fremheves, men at sammenligningen av alle de nordiske språkene sees på som viktig. Danmark er det landet som scorer dårlig på nabospråkforståelse i tidligere forskning. Danmark er også det landet som har mest innhold om nabospråk i læreplanene. I motsetning til dette finner vi minimalt om nabospråk i Lærebøkene, da læreplanene legger opp til alternative løsninger for undervisningen. Aas (2000) pekte i sin undersøkelse mot at mangel på undervisningsmateriell var et problematisk område. Ser vi dette i lys av undervisningsmateriell hentet fra Danmark, kan man se at mangel på undervisningsmateriell i form av lærebøker er gjeldende. Lite undervisningsmateriell, i tillegg til forskningen som viser at dansklærere ser nabospråkundervisning som lite viktig, kan på den ene siden være en pekepinn på den dårlige forståelsen i Danmark. På den andre siden er det ikke undersøkt hva som skjer i praksis, noe

som gjør at man ikke kan konstatere at det er en direkte sammenheng mellom lite undervisningsmaterieil i lærebøkene og dårlig naboSpråkforståelse i Danmark.

6 Avslutning

Denne undersøkelsen hadde som hensikt å svare på om det er samsvar mellom nabospråkundervisning i lærebøker og læreplaner. I tillegg ble det lagt vekt på om nabospråkinholdet kunne sees opp mot resultater fra tidligere forskning. Den tidligere forskningen baseres på undersøkelser utført for å avdekke forståelsen av nabospråk i Norden og Skandinavia. Forskningen avdekker at forståelsen for nabospråk utvikler seg i en negativ retning. Tendenser viser at danskene scorer dårligst på nabospråkforståelse, mens nordmennene scorer best på forståelse i Skandinavia. I tillegg er det tatt med forskning på nabospråkundervisning og danske læreres holdninger til nabospråkundervisning. Her kom det fram at dansklærerne i undersøkelsen følte de hadde lite kunnskap på område og/eller ikke synes det er viktig å undervise i nabospråk. Den Nordiske språkdeklarasjonen ble også sentral i undersøkelsen av innholdet i læreplanene og lærebøkene. I arbeid med læreplaner og lærebøker ble metodene dokumentanalyse og kvalitativ innholdsanalyse benyttet. Dokumentanalysen legger vekt på dokumentsteder, dokumentverktøy, troverdighet og tolkning/betydning. Den kvalitative innholdsanalysen legger vekt på kildekritiske og kontekstuelle vurderinger, utvelgning og registrering av innhold og kategorisering.

Kriteriene for utvelgelsen av materialet var at læreplanene og lærebøkene måtte ha innhold knyttet til nabospråk. I presentasjon av materiale ble det lagt fram innhold som omhandlet nabospråk i læreplanene og lærebøkene. Materiale består av læreplaner fra Norge, Sverige og Danmark i morsmålsfagene og lærebøker fra Norge, Sverige og Danmark i morsmålsfaget. Ut fra dette materialet fant man at de norske, svenske og danske læreplanene hadde mål og innhold som omhandlet nabospråk. Man så her at det var den danske læreplanen som var den mest utfyllende læreplanen i Skandinavia med innhold om nabospråk i både *Fælles mål*, *Læseplan* og *Undervisningsvejledningen*. Innholdet går ikke igjen i lærebøkene. Både Norge og Sverige har innhold i lærebøkene som omhandler nabospråk eller språk i Norden. Danmark på den andre siden har lite innhold om nabospråk i lærebøkene. Basert på lærebøkene som ble undersøkt kan det se ut som at en generell tendens er at det ikke legges vekt på nabospråk i danske lærebøker. Funnene viser tydelig at det er få lærebøker som har innhold knyttet til nabospråkundervisning til tross for en utfylt læreplan som omtaler nabospråk. Det man imidlertid finner er et eget verk for nabospråkundervisning som er i bruk, men som bare ble

bekreftet av én lærer og dermed ikke kan stadfestes å være representativ for andre dansklærere. En stor forskjell mellom lærebøkene fra Norge, Sverige og Danmark er vektleggingen av ulike språk i bøkene. Både norske og danske lærebøker har ofte en kort innføring i språk i Norden før de legger vekt på skandinaviske språk og likheter og forskjeller her. De svenske lærebøkene skiller seg fra dette ved at de tar for seg, med unntak av noen lærebøker, språk i Norden, informasjon om språkene og likheter og forskjeller mellom alle språkene i Norden. En likhet som kommer fram i alle lærebøkene er at elevene skal arbeide med likheter og ulikheter mellom språkene.

Undersøkelsen viste at det var samsvar mellom læreplaner og lærebøker i Norge og Sverige, men at dette samsvaret ikke var å finne i Danmark. Ser man dette funnet opp mot tidligere forskning finner man at det er Danmark som kommer dårligst ut av undersøkelsen om nabospråkforståelse og at de har minst om nabospråk i lærebøkene. Om dette har en sammenheng er vanskelig å konkludere med da undersøkelsen min ikke baserer seg på det som skjer i praksis. Likevel har lærebøkene en innflytelse på undervisningen, noe som kan tenkes til at innhold om nabospråk i lærebøker kan øke muligheten for at det blir en del av undervisningen. Denne undervisningen kan være viktig for å bevare det felles Nordiske språkfelleskapet. Det nordiske samarbeidet er viktig å beholde for fellesskapet og samarbeidet i Norden, og som *Nordisk språkdeklarasjon* presiserer, må vi styrke undervisningen i nabospråkundervisning for å ha dette felleskapet videre inn i fremtiden.

6.1 Videre refleksjoner

Nabospråkundervisning skulle vise seg å være et felt jeg har stor interesse for. I videre undersøkelse av nabospråkundervisning kunne man tatt for seg enda flere lærebøker for å få en bedre oversikt over hva lærebøkene legger vekt på i nabospråkundervisningen. Her kunne det i tillegg vært aktuelt å ta for seg andre type læreverker og undervisningsmateriell som kan brukes i skolen knyttet til nabospråkundervisning. Dette kunne for eksempel vært digitale nettressurser, enten knyttet til læreverker og forlag eller selvstendige sider. I tillegg til en større undersøkelse av lærebøker kunne oppgaven tatt for seg hva som skjer i praksis i undervisningen i klasserommene. Dette kunne blitt gjort ved enten spørreundersøkelser eller observasjon. Spørreundersøkelsene kunne vært rettet mot enten til lærere eller tidligere elever for å kartlegge hva slags undervisning som finner sted. Til lærere ville det vært relevant

å utforme spørsmål rundt hva de underviser i, hvor mye de vektlegger temaet og hvor relevant de synes undervisning om nabospråk er. Til tidligere elever ville det vært relevant å spørre hvor mye de husker fra nabospråkundervisning, om de har hatt det og hvor viktig de synes undervisning om nabospråk er. I observasjon ville det vært naturlig å observere både norske, svenske og danske lærere i morsmålsundervisning hvor de har om nabospråk. En undersøkelse som også hadde vært spennende å se nærmere på er hvor mye lærerstudentene har om nabospråk, da det er lærere som skal formidle denne kunnskapen videre. Her ville det vært interessant å se på mengden undervisning de har i nabospråk på studie og hvilke holdninger lærerstudenter har til undervisning i temaet. Oppgaven kunne også ha lagt vekt på språk fra et skandinavisk perspektiv over til et nordisk perspektiv. *Nordisk språkdeklarasjon* legger føringer for at Norden skal få et mer stødig språkfelleskap og et av tiltakene for å nå dette er at skolene skal legge mer vekt på nabospråkundervisning. Basert på dette hadde det da vært interessant å se på nabospråkundervisningen i Norden fremfor bare Skandinavia, for å se språksamarbeid og undervisningsmateriell i en større sammenheng.

Litteraturliste

- Aas, I. (2000). *Grannespråksundervisning – har vi det da?: Grannespråksundervisning i dansk, norsk og svensk grunnskole: aktuell praksis og lærerholdninger/* [Hovedfagsavhandling, Universitetet i Oslo].
- Andersson, P., Hydén, A. & Obbel, H. (2014). *Svenskan 6*. Studentlitteratur AB.
- Andreassen, S.-E. & Tiller, T. (2021). *Rom for magisk læring?: En analyse av læreplanen LK20*. Universitetsforlaget.
- Asdal, K. & Reinertsen, H. (2020). *Hvordan gjøre en dokumentanalyse: En praksisorientert metode*. Cappelen Damm Akademisk.
- Aubert, W. (1985). *Det skjulte samfunn*. Universitetsforlaget.
- Bjerke, C., Garmann, G. A., Hagen, M. M., Mæhle, L. & Ulland, G. (2014). *Ordriket: elevbok 4a*. Fagbokforlaget.
- Bjøndal, A., Eide, M. A. & Elvebakk, L. (2021). *Salto 6a elevbok* (2. Utg.). Gyldendal.
- Bø, I. (1978). *Ungdom og naboland: En undersøkelse av skolens og fjernsynets betydning for nabospråkforståelsen* (Rogalandsforskning Rapport 4/1978). Rogalandsforskning.
- Børne- og undervisningsministeriet. (2019). *Dansk – faghæfte 2019*. Børne- og undervisningsministeriet. https://emu.dk/sites/default/files/2020-06/GSK_Dansk_Faghæfte_2020.pdf
- Børne- og undervisningsministeriet. (2020, 10. januar). *Historisk oversigt*. <https://www.uvm.dk/folkeskolen/fag-timetal-og-overgange/faelles-maal/historisk/historisk-oversigt>
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2018). *Forskningsmetode for lærerutdanningene* (2.utg). Abstrakt forlag.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg). Gyldendal.

- Delsing, L. & Åkesson K. L. (2005). *Håller språket ihop Norden?* (TemaNord 2005:573).
<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700762/FULLTEXT01.pdf>
- Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement. (1996). *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*. Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
- Drejstam, L. & Lehman, E. (2015). *Säkra språket 6*. Gleerups Utbildning AB.
- Elsness, T. F. (2017) *Nye Zeppelin 4: Språkbok*. Aschehoug
- Engelsen, B. U. (2015). *Skolefag i læreplanreformer 1939 – 2013*. Gyldendal akademiske.
- Eriksson, M. & Sahlin, P. (2016). *Klara Svenskan: Språklära årskurs 5*. Natur & Kultur.
- Eskilsson, U. (2015). *Prima svenska 6*. Gleerups utbildning AB.
- Gleiss, M. S. & Sæther, E. (2021). *Forskningsmetode for lærerstudenter: Å utvikle ny kunnskap i forskning og praksis*. Cappelen Damm Akademisk.
- Goodlad, J. I., Klein, M. F. & Tye, K. A. (1979). The Domains of Curriculum and Their Study. I J. I. Goodlad (Red.), *Curriculum inquiry: the study of curriculum practice* (s.43-76). McGraw-Hill.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2.utg). Fagbokforlaget.
- Harms, S. K., Bülow-Olsen, L. & Skaarup, V. (2004). *Tid til norsk og svensk, lærerveiledning*. Alinea.
- Harstad, O. (2020). Den uforståelige teksten. I L. I. Aa & R. Neteland (Red.), *Master i Norsk: metodeboka 1* (s. 28-42). Universitetsforlaget.
- Heggem, T. G. & Kverndokken, K. (2007). *Agora 6 språkbok*. Gyldendal undervisning.
- Hopmann, S., Afsar, A., Bachmann, K. & Sivesind, K. (2004). *Hvordan formidle læreplanen?: En komparativ evaluering av læreplanbaserte virkemidler – deres utforming, konsistens og betydning for læreres praksis*. HøyskoleForlaget.

- Hårstad, S. (2021). *Nabospråk og nabospråkundervisning* (2. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Ingelsten, E. & Pollack, L. (2014). *Simsalabim grundbok 6*. Studentlitteratur AB.
- Karker, A. (1997) Sprog og samfund i Norden. A. Karker, B. Lindgren & S. Løland (Red.), *Nordens språk* (s.9-14). Novus forlag.
- Kverndokken, K. & Bakke, J. O. (2008). *Safari lesebok 7b*. Gyldendal.
- Kunnskapsdepartementet. (2013). *Læreplan i norsk (Nor1-05)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2006. <https://www.udir.no/kl06/NOR1-05>
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i norsk (Nor1-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/nor01-06>
- Løland, S. (1997). Språkforståelse og språksamarbeid i Norden. I A. Karker, B. Lindgren & S. Løland (Red.), *Nordens språk* (s. 20 – 30). Novus forlag.
- Lykkegaard, A. M. (2016, 17. desember). Spør en forsker: Derfor snakker finnene slik de gjør. *Forskning.no*. <https://forskning.no/sprak-spor-en-forsker/spor-en-forsker-derfor-snakker-finnene-slik-de-gjor/376822>
- Maurud, Ø. (1976). *Nabospråksforståelse i Skandinavia: en undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige*. Nordiska rådet.
- May, T. & Arne-Hansen, S. (2010). *Fandango Grundbog 6*. Gyldendal.
- Meld. St.23 (2007-2008). *Språk bygger broer: språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og voksne*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-23-2007-2008-/id512449/?ch=1>

- Meld. St. 35 (2007-2008). *Mål og meining: Ein heilskapleg norsk pråkpolitikk*. Kultur- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/?ch=11>
- Nordiska ministerrådet. (2006). *Deklaration om nordisk språkpolitikk* (ANP 2007:746). <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700895/FULLTEXT01.pdf>
- Nordisk ministerråd. (2021). *Har Norden et språkfelleskap?* (Nord 2021:001). <https://pub.norden.org/nord2021-001/nord2021-001.pdf>
- Nordisk ministerråd. (u.å). *Det nordiske språksamarbeidet*. Nordisk samarbeid. <https://www.norden.org/no/information/det-nordiske-spraksamarbeidet>
- Sandøy, H. & Östman, J-O. (2004). Språkpåverkan och ansvar inom språkpolitik i Norden. I H. Sandøy & J-O. Östman (Red.), «*Det främmande*» i nordisk språkpolitik: Om normering av utländska ord (s.7 – 29). Novus Forlag.
- Skjelbred, D. (2019). *Skolens tekster: - ett utgangspunkt for læring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Skolverket. (u.å.). *Svenska (ej gällande)*. Skolverket. <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/tidigare-kursplaner-ar-2000-2011-for-grundskolan?url=-996270488%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubjectkursinfo.htm%3FsubjectCode%3DSV2000GR%26tos%3Dgr2000&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa87a3>
- Skolverket. (2019). *Svenska*. Skolverket. <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=-996270488%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRGRSVE01%26tos%3Dgr&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa219f>
- Skolverket. (2022, 01. mars). *Det här gör skolverket*. <https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/det-har-gor-skolverket>

- Skrunes, N. (2010). *Lærebokforskning: En eksplorerende presentasjon med særlig fokus på Kristendomskunnskap, KRLE og Religion og etikk*. Abstrakt forlag.
- Sørensen, I. B. & Børjesson, L. M. (2019). *Nabosprogsundervisning – den gode intention*/[Bacheloroppgave, Professionshøjskolen UCN]. Folkeskolen. https://www.folkeskolen.dk/files/archive/_/6/1/bachelorprojekt-i-nabosprog.pdf
- Torp, A. (2004). Nordiske språk i fortid og nåtid. I I. S. Sletten (Red.), *Nordens språk – med røtter og føtter* (s. 19 – 74). Nordisk ministerråd.
- Torp, A. & Vikør, L. S. (2016). *Hovuddrag i norsk språkhistorie* (4.utg). Gyldendal akademisk.
- Undervisningsministeriet. (2001). *Klare mål – dansk*. Undervisningsministeriet, Område for Grundskolen.
- Undervisningsministeriet. (2009). *Fælles mål 2009: Dansk faghæfte 1*. Børne- og undervisningsministeriet. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUK EwiAzuDDn8D2AhXLR EDHftBBqoQFnoECA0QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.uvm.dk%2F-%2Fmedia%2Ffiler%2Fuvvm%2Fpublikationer%2Ffolkeskolen%2Ffaghaefter%2F120326%2520faelles%2520maal%25202009%2520dansk%201.pdf&usg=AOvVaw1dpMxxtxzH62H_ZBdoOZL6
- Undervisningsministeriet. (2018). *Fælles mål 2014*. Børne- og undervisningsministeriet. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUK EwjJoNefosD2AhXDR EDHR eDCUQFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.uvm.dk%2F-%2Fmedia%2Ffiler%2Fuvvm%2Fpublikationer%2Ffolkeskolen%2Ffaghaefter%2Ffaelles-maal-2014%2F200813-dansk-fagformaal.pdf&usg=AOvVaw29SzgnDAF7EqKwqPNvst3K>
- Undervisningsministeriet. (2018). *Læseplan for faget dansk*. Børne- og undervisningsministeriet.

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiP39XYocD2AhVkr_EDHV3CCqUQFnoECBEQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.uvm.dk%2F-%2Fmedia%2Ffiler%2Fuvvm%2Fpublikationer%2Ffolkeskolen%2Ffaghaefter%2Ffaelles-maal-2014%2F200813-dansk-laeseplan.pdf&usg=AOvVaw2Xo_N3W5IGoor0hJh1Qu-G

Undervisningsministeriet. (2018). *Vejledning for faget dansk*. Børne- og undervisningsministeriet.

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiq9sP0ocD2AhWQSFEDHUKwANcQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.uvm.dk%2F-%2Fmedia%2Ffiler%2Fuvvm%2Fpublikationer%2Ffolkeskolen%2Ffaghaefter%2Ffaelles-maal-2014%2F200824-vejledning-dansk.pdf&usg=AOvVaw31vgpksVk6j7Khjy5azihg>

Utdanningsdirektoratet. (2011). *Det felles europeiske rammeverket for språk: læring, undervisning, vurdering*. Utdanningsdirektoratet.

Utdanningsdirektoratet. (2021, 24. juni). *Hvorfor har vi fått nye læreplaner?* Udir.no <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/hvorfor-nye-lareplaner/>

Veum, A. (2013). Lærebokstemma i tre generasjonar. I N. Askeland, E. Maagerø & B. Aamotsbakken (Red.), *Læreboka: Studier i ulike læreboktekster* (s.19-34). Akademika forlag.

Wahlström, N. (2015). *Läroplansteori och didaktik*. Gleerups.